

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1880. Andra Kammaren. N:o 56.

Lördagen den 8 Maj.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Föredrogs och bordlades för andra gången Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 9 (i samlingen N:o 27).

§ 2.

Förekom till afgörande Stats-Utskottets Utlåtande N:o 54, i *Om anslag till anledning af väckta motioner om beviljande af anslag till fullbordande af jernvägsanläggningen mellan Halmstad och Nässjö.* *Halmstad—Nässjö jernväg.*

Uti två särskilda motioner, den ena afgifven inom Första Kammaren af Herr *I. Wallberg* (motionen N:o 2) och den andra inom Andra Kammaren af Herr *A. W. Wigardt*, med hvilken Herrar *G. Nordenskjöld*, *L. J. Larsson* och *C. Mejenqvist* instämt (motionen N:o 12), var föreslaget, att Riksdagen måtte, för fullbordandet af banan emellan Halmstad och Nässjö, bevilja ett anslag af femhundratusen kronor utan återbetalningsskyldighet, att ställas till Jernvägsstyrelsens förfogande, dock uppå vilkor, att medlen icke skulle af statsverket utbetalas, förrän hela banan vore, enligt Kongl. Maj:ts nådiga förordnande, för allmän trafik öppnad.

Utskottet hade hemställt,

att nämnda motioner ej måtte af Riksdagen bifallas.

Vid Utlåtandet voro reservationer fogade

dels af Herrar *C. Ekman* och *C. M. Hammar*, hvilka för sin del framlagt ett så lydande förslag:

»att Herrar Wallbergs och Wigardts förevarande motioner må på det sätt bifallas, att åt Halmstad—Jönköpings jernvägsaktiebolag,

Andra Kammarens Prot. 1880. N:o 56.

Om anslag till till fullbordande af bolagets bana mellan Halmstad och Nässjö, be-
~~Halmstad~~ viljas ett anslag utan återbetalningsskyldighet af femhundredrusen
 Nässjö jernväg. kronor, att tillgodonjutas uppå de vilkor, Kongl. Maj:t må finna
 (Forts.) skäl föreskrifva, och till bolaget utbetalas, sedan hela den ifrågava-
 rande banan blifvit färdig och, enligt Kongl. Maj:ts förordnande,
 för trafik öppnad, dock ej före år 1883;»

dels af Herrar Grefve *C. Beck-Friis*, Friherre *F. von Essen*
 och *C. Ifvarsson*;

dels ock af Herrar Grefve *G. Sparre*, Grefve *S. Lagerberg*, *R. von Kræmer*, *H. R. Törnebladh*, *J. E. Gavelius* och Grefve *G. Hamilton*.

Efter föredragning af Utskottets hemställan anförde

Herr Wigardt: Med fullkomlig kännedom om statsverkets knappa penningetillgångar och lika kännedom om det obehag och ovilja en begäran om anslag till jernvägar skulle väcka inom denna Kammare, hyste jag visserligen betänkligheter vid att framkomma till Riksdagen med begäran om anslag som bidrag för färdigbyggandet af Halmstad—Nässjö-banan. Dessa betänkligheter måste jag dock låta falla. Denna bana går nemligen genom det häråd, jag har den äran att representera, och hvars befolkning så väl som jernvägsbolag ifrigt uppmanat mig att väcka motion i ämnet, helst motionen icke komme att afse, det några penningar skulle från statsverket utbetalas, förrän banan blifvit färdigbyggd och öppnad för allmän trafik, inom hvilken tid jag antager att statens penningetillgångar skola vara betydligt bättre än de nu äro. Behovvet af denna bana, som genom vestra Småland mynnar ut i Halland vid kusten, lærer väl af ingen kunna sanningsenligt bestridas. Den, som känner denna ort och dess läge eller kastar en blick på kartan, skall ovilkorligen medgifva, att denna ort är inom mellersta och södra Sverige den mest ovanlottade i afseende på kommunikationsanstalter.

Mine Herrar! Den vägsträcka denna bana skall genomlöpa mellan Nässjö och Halmstad utgör mera än 18 mil; den går igenom tre häråd i Småland, inom Jönköpings län, nemligen Westbo, Östbo och Westra häråd, den magraste del af det eljest så magra Småland. Inom dessa häråd utgör befolkningen omkring 100,000 personer, men det är icke allenast jordegare derstädes, som hafva nytta af jernvägen. Jag har sagt, att denna del af Småland är den magraste; jordbruket kan icke lemna näring åt hela befolkningen, utan densamma måste lifnära sig på annat sätt och i följd deraf är slöjdskickligheten derstädes mycket utvecklade. De äro nemligen snickare, smeder m. m. och derstädes tillverkas möbler och allt sådant som sedermera föres till Stockholm och andra orter öfver hela riket. De idka jemväl tillverkning af tröskverk, plåtslageri, träd-

dragning, tillverkning af pannor, samt drifva större och mindre jernbruk med flera näringar. Dessa äro dock för närvarande så tryckta af de rådande svåra konjunkturerna, att dessa industriföretag hålla nästan på att tyna af helt och hållet. Man må väl medgifva, att en mängd af dessa personer hafva i sin mån bidragit till såväl statens som en mängd enskilda bolags jernvägar och deras målsmän hafva här vid riksdagarne säkerligen icke nekat att bidraga till anslag, som varit nyttiga för andra delar af landet. Derför hoppas jag, att detta folk skall erhålla den hjälp, som det så väl behöfver, genom att Riksdagen beviljar det ifrågasatta anslaget af 500,000 kronor. Jag är öfvertygad om, att detta folk skall sedermera reda sig bra och finna sin bergning genom sin yrkesskicklighet, hvarom jag förut talat. Denna välbehöfliga jernväg går till största delen genom Jönköpings län. Huru stort än behofvet af densamma varit, kunde det dock icke vara tänkbart, att denna ords befolkning skulle sjelf genomföra detta företag. Derför måste en entreprenör anskaffas. Ett par sådana anmälde sig, nemligen Herrar Bilups & Makinson från England, hvilka af jernvägsbolaget antogos samt förbundo sig att utföra arbetet och sjelfve förskaffa sig förlagskapital mot jernvägsbolagets obligationer samt mot erhållande af fri jord och fri stängsel samt fria kontroll- och förvaltningskostnader. Detta belopp skulle tecknas i orten. Detta har äfven skett till icke obetydligt belopp och medlen hafva blifvit till fullo inbetalde. Jag sluter detta deraf, att jag under sistlidne Mars månad blifvit uppfordrad att inbetala sista återstoden af hvad jag hade förbundit mig att betala till denna jernväg.

Man kanske kan tänka, att dessa orters befolkning skulle kunna än vidare, än som redan skett, släppa till penningar i och för detta företag, men jag tror det vara otänkbart att erhålla vidare tillskott från befolkningen i de trakter, der banan redan är färdig, och på de tre mil, som ännu saknas, nemligen emellan Lindefors bruk och Nässjö, skulle jernvägen hufvudsakligen gå genom två socknar, Svenarums och Malmbäcks, hvilka socknars fattiga befolkning dock redan för denna jernväg utbetalat 55,600 kronor. Jag föreställer mig, att de icke förmå åstadkomma mycket mera. Entreprenörerna Makinson och Bilups voro, då de antogos, kända för att hafva en behållen förmögenhet af flere millioner kronor. Emellertid började arbetet och redan 1872 försålde desse entreprenörer jernvägsobligationerna till Göteborgs Handelskompani, hvarvid de kontraherade om erhållande utaf ett belopp af 6,000,000 kronor. Af dessa 6,000,000 kronor utbetalade Handelskompaniet 3,491,400 kronor. Sedermera blef likväl detta kompani urståndsatt att betala återstoden eller något öfver 2,000,000 kronor. Hade dessa penningar erhållits, hade banan utan tvifvel långt för detta varit färdig. Emellertid fortgick arbetet, visserligen sakta och med en och annan tids uppehåll, men dock så att 1877 nära 11 mil af jernvägen kunde öppnas för allmän trafik och den 3 Januari detta år ytterligare nå-

*Om anslag till
Halmstad—
Nässjö jernväg.
(Forts.)*

Om anslag till
Halmstad—
Nässjö jernväg.
(Forts.)

något öfver fyra mil. Men af denna något öfver 18 mil långa bana återstå ännu 3 mil att bygga. Bolagets tillgångar äro slut. Entreprenörernas eller rättare entreprenörens, ty den ene, Bilups, har afgått, penningar äro slut. Att i sjelfva orten anskaffa penningar är omöjligt. För att under sådana förhållanden få jernvägen färdig återstod icke annat än att vända sig till staten för att begära dess mellankomst. Naturligtvis äro förhållandena ganska bekymmersamma, icke blott för bolaget utan äfven för ortens befolkning, hvilken naturligtvis drabbas af en icke obetydlig förlust. Ja, jag vågar nästan påstå, att denna förlust äfven drabbar staten, ty denna bana, med samma spårvidd som den på statens egna jernvägar, skär statsbanan vid Nässjö och sammanträffar der med banlinien Nässjö—Oskarshamn. Den ifrågasatt bandelen skulle således öppna en direkt samfärdsel mellan de båda haf, som på hvar sin sida omgifva våra gränser. Man kan därför antaga, att denna något öfver 18 mil långa jernväg skulle tillföra statens jernvägar så mycken trafik, att denna trafik skulle gifva staten full ränta på det ifrågasatta anslaget. En annan sak, som gör denna bana vigtig, är den, att, om krigsfara skulle hota vårt land, hvilket ju kan inträffa — man har hört många yttranden i den rigtningen och jag vill icke förneka, att sådant kan ske — då vore ju denna bana ur militärisk synpunkt ganska nyttig för att transportera trupper jemte annan krigsmateriel från vest- till östkusten och tvärtom. Dessutom har denna bana från Tenhult öfvertagit posten till och från hela vestra Sverige, fastän den måste gå på hjul eller diligens från Tenhult till Lindefors bruk. Af dessa skäl tror jag, att jag vågar vädja till Kammaren om dess afslag å Utskottets betänkande och dess bifall till reservanternas förslag.

Jag ämnar icke framhålla min motion. Jag skall endast bedja att med några ord få yttra mig öfver Utskottets förslag. Stats-Utskottet har motiverat sitt afslag hufvudsakligen på det skälet, att det icke vore lämpligt att upplåna penningar för ett anslagsbelopp och att det ej heller borde ifrågasättas, att dessa penningar skulle utgå från Statskontoret af skattemedel. Jag medgifver att Stats-Utskottets resonnement i detta fall under nuvarande förhållande är riktigt. Men att så icke alltid praktiserats framgår af statsrevisorernas berättelse, der jag nyligen sett, att sådana medel såväl från Riksgäldskontoret som Statskontoret utgått till ganska stora belopp. Jag vill icke upprepa summorna, men sådana hafva utbetalts till ganska många banor, t. ex. på 4 å 5 ställen i Skåne. Medlen hafva visserligen icke i Skåne utgått såsom anslag, men på fördelaktiga vilkor såsom i form af flera års räntefria lån, uppgående till 5 å 6 millioner kronor. Många andra banor hafva deremot fått anslag till betydliga belopp. Vidare har Utskottet som hufvudskäl anført, att frågan icke vore utredd. Men, mine Herrar, om Kongl. Maj:t hade remitterat ärendet till Väg- och Vattenbyggnadsstyrelsen, till Jernvägsstyrelsen, till Konungens Befallningshafvande, hvad

hade utslaget blifvit? Dessa myndigheter hade omöjligen kunnat säga annat, än att det är en lång bana, nyttig för samfärdseln samt af vigtig beskaffenhet och hade helt säkert tillstyrkt bifall till det begärda anslaget.

*Om anslag till
Halmstad—
Nässjö jernväg.
(Forts.)*

Dessutom har Utskottet sagt, att man kunde fordra, att ortens befolkning skulle hafva gjort något mer för denna bana. I afseende härfpå har jag redan nämnt, att den gjort hvad den kunnat och jag vill ytterligare betona, att föga hopp finnes, att befolkningen inom den ort, der jernvägen redan är färdig, skulle kunna förmås att med större belopp bidraga till jernvägens färdigbyggande. Jag har äfven nämnt, att de tre mil, som återstå för jernvägen att genomlöpa, sträcka sig genom två församlingar i Vestra Härad och att dessa församlingar redan utbetalt 55,600 kronor, så att det icke lär vara så mycket att från deras sida ytterligare förvänta.

Jag vill nu icke, åtminstone för tillfället, yttra mig vidare om Stats-Utskottets utlåtande. Jag vill blott tillägga, att jag tror, såsom förut blifvit nämnt, att det är af sparsamhetsskäl som Utskottet hemställt om afslag å min motion; och under närvarande förhållanden kan jag icke ogilla detta skäl. Men hvad jag icke kan fullt gilla är det hufvudsakliga skäl, hvarpå Utskottet grundat sitt resonnement för afslag, nemligen att frågan icke vore utredd. Jag vet icke, hvilken annan utredning än den förebragta skulle vara behöflig, ej heller huruvida någon annan utredning torde vara möjlig. Det lär väl vara omöjligt för någon auktoritet att nu bedöma, hvilken inverkan denna bana i framtiden kan komma att hafva på statsbanan. Åtminstone anser jag det vara alldeles omöjligt.

Jag ber också att för Herrarne få påpeka hvad reservanternas i sitt förslag yttrat, och jag gör detta särskildt därför, att Första Kammaren, såsom Herrarne torde känna, har bifallit reservanternas förslag med 49 röster, om jag minnes rätt, mot 26.

Reservanternas säga: »Vid pröfning af detta ärende har Utskottet ansett det ej kunna eller böra förbises, att med anläggandet af ifrågavarande, öfver 18 mil långa, från det inre af landet till hafvet gående och med statens stambanesystem i förbindelse satta jernväg obestriddigen beredes ett allmänt gagn af afsevärd betydighet. I förhållande till den fördel, som sålunda åstadkommes för landets samfärdsel, är det begärda statsbidraget ganska ringa; det uppgår endast till hälften af hvad för en annan från Nässjö utgående enskild jernväg beviljats; och då det synes vara helt och hållet ovisst, om banan kan utan ett sådant bidrag fullbordas, finner Utskottet sig ega giltiga skäl att tillstyrka Riksdagen att bevilja detsamma. Genom det föreslagna villkoret, att medlen ej skulle utgå förr än hela banan vore, enligt Kongl. Maj:ts förordnande, för trafik öppnad, erhålles ock säkerhet därför, att statsbidraget i intet fall kunde komma att utgå utan att det afsedda ändamålet, banans fullbordande, vunnas.

Så vidt Utskottet har sig bekant, har visserligen förevarande

Om anslag till Halmstad—Nässjö jernväg.
(Forts.)

fråga ej ännu varit föremål för Kongl. Maj:ts pröfning, men i detta fall synes berörda omständighet ej skäligen böra utgöra hinder för anslaget beviljande, när det ej gerna kan tänkas, att en ytterligare utredning skulle kunna leda till annat resultat än att jernvägsanläggningens fullbordande och anknytande vid statens stambana, med en jemförelsevis så ringa uppoffring från statens sida, funnes vara för det allmänna af gagn.

Då statsbidraget skulle utgå såsom anslag utan återbetalnings-skyldighet, torde detsamma ej böra med lånta medel bestridas, utan anvisas till utgående från Statskontoret. Som emellertid banans fullbordande kommer att medtaga någon tid och anslaget i intet fall skulle dessförinnan utgå, samt när detsammes blotta beviljande uppenbarligen måste sätta vederbörande i tillfälle att anskaffa motsvarande, för jernvägsanläggningens fullföljande behöfliga medel, har Utskottet ej funnit nödigt föreslå anslaget anvisande till utbetalning under något af de närmaste åren, utan har Utskottet ansett den bestämmelse i sådant afseende lämplig, att utbetalningen ej finge ega rum tidigare än år 1883, genom hvilken bestämmelse ock vunnnes, att, då utgiften vore i så god tid förut känd, dess bestridande ej torde kunna föranleda svårighet.

Jemväl lärer böra iakttagas, att jernvägsbolaget skall vara underkastadt de närmare vilkor för statsbidragets åtnjutande, hvilka Kongl. Maj:t må finna skäligt bestämma.

På grund af hvad ofvan anförts, hemställer Utskottet, att Herrar Wallbergs och Wigardts förevarande motioner må på det sätt bifallas, att åt Halmstad—Jönköpings jernvägsaktiebolag, till fullbordande af bolagets bana mellan Halmstad och Nässjö, beviljas ett anslag utan återbetalningsskyldighet af femhundredatusen kronor, att tillgodonjutas uppå de vilkor, Kongl. Maj:t må finna skäl föreskrifva och till bolaget utbetalas, sedan hela den ifrågavarande banan blifvit färdig och, enligt Kongl. Maj:ts förordnande, för trafik öppnad, dock ej före år 1883.»

Således, mine Herrar, är det icke fråga om att anslaget skall utgå förrän tre år härefter, om banan blir färdig. Men om icke så sker, så kommer ju icke något anslag i fråga.

Af de skäl, jag nu framhållit, vågar jag vördsamt hemställa till Kammaren, att den ville behjerta den beklagansvärda ställningen, samt får hos Herr Talmannen anhålla om proposition på afslag å Utskottets betänkande och bifall till reservanternas förslag.

Herr *Mejenqvist* instämde med Herr Wigardt.

Herr Nordenskjöld: Då jag instämt uti Herr Wigardts motion om beviljande af 500,000 kronor till fullbordande af Halmstad—Nässjö-banan, har jag gjort det i den öfvertygelse, att denna jernvägsanläggning kunde vara lika väl förtjent af statens understöd, som andra dylika anläggningar, dem staten befrämjat. Ifrågavarande 18 mil långa bana, som börjar vid Halmstad, genomlöper

vissa i afseende å jordbruk fattiga, men på skogsmark rika trakter. *Om anslag till Halmstad—Nässjö jernväg.* Den föregående talaren har redan upplyst om, att de tre härad *(Forts.)* inom Jönköpings län, som banan genomlöper, nemligen Vestbo, Östbo och Vestra härad, icke äro särdeles rika på jordbruk. Jag har varit i tillfälle att se ett ännu icke utgifvet statistiskt arbete, hvarur framgår, att i dessa härad på 100 personer icke finnes mera än 86 tunnland odlad jord, under det att i det öfriga Sverige i medeltal finnes 100 personer på ungefär 4 tunnland lika beskaffad jord, och i afseende å att hafva obetydligt odlad jord, är det endast de närgränsande häradena inom Elfsborgs län, hvilka befinna sig på samma punkt, som de nyss omnämnda häradena. Denna brist på odlad jord har ock drifvit dessa häraads invånare till att utveckla en betydlig slöjdskicklighet, som lemnat ganska aktningvärda produkter. Den föregående talaren har redan omnämnt denna omständighet och jag behöfver således endast vitsorda hvad han härom yttrat. Det är följaktligen endast genom en långt drifven slöjdskicklighet, som invånarne i dessa härad kunna berga sig, och några större bruks- och landegendomar finnas egentligen icke i dessa trakter. Jag tror därför, att det skulle vara nästan omöjligt för jernvägsentreprenören eller jernvägsdirektionen att inom de orter, der jernvägen skall gå fram, erhålla några vidare bidrag till dess fullbordande, än som de redan lemnat och hvilket varit allt som stått i deras förmåga att lemna.

Om vi betänka, att af den tilltänkta banan redan 15,1 mil äro färdigbyggda och detta i en högst mager och fattig trakt, så är ju detta redan i och för sig ett ganska vackert företag. Men för att jernvägen skall nå fram ända till Nässjö, återstå ännu tre mil, som äro obbyggda. Det är anledning att antaga, det denna sistnämnda sträcka nu skulle hafva varit fullbordad, derest icke Göteborgs Handelskompani råkat på obestånd och den nuvarande engelske entreprenören blifvit satt ur stånd att fullborda arbetet, och det är därför, som man nu vänder sig till Riksdagen med begäran om dess hjälp till företagets afslutande. Om det begärda understödet nu beviljades, skulle också entreprenörerna få hela bansträckan Halmstad—Oskarshamn färdig. Halmstad—Nässjö-banan skulle vid Nässjö förenas med den redan färdiga Oskarshamn—Nässjö-banan och derigenom skulle den 32 svenska mil långa jernvägen sammanbinda Halmstad och Oskarshamn. Vi minnas alla, under hvilket jubel den i December i fjor öppnade Bergslagsbanan invigdes. Man sade, att den var ett storverk och ett bland de största enskilda företag, som någonsin utförts i Sverige. Den nu ifrågavarande 32 mil långa jernvägen är visserligen icke så lång som Bergslagsbanan, eftersom den senare är 45½ mil, men om man tager i betraktande de kraf- ter, som medverkat för att få den byggd, måste man likväl erkänna, att den är ett storverk, som fullt ut kan jemföras med Bergslagsbanan. Jag vill icke tala om det understöd, som staten lemnat Bergslagsbanan. ty derom torde ingen vara okunnig, men jag vill

Om anslag till Halmstad—Nässjö jernväg.
(Forts.)

nämna, att denna bana, hvilken har sin ena ändpunkt i Göteborg, just derigenom kommit i åtnjutande af bidrag från nämnde stad, uppgående, som jag tror, till 9 à 10 millioner. Nu ifrågavarande bana berör icke några större städer. Halmstad har gjort allt, som i dess förmåga stått, för att få banan fullbordad, men för öfrigt finnes hvarken någon stad eller någon större possession i de trakter, der banan skall löpa fram, som kunnat göra något för densamma.

Att jag nu några ögonblick talar om Nässjö—Oskarshamns-banan och Nässjö—Halmstads-banan såsom ett helt, torde hafva ett visst berättigande, ty jag tror, att man redan hyser en tanke på att i framtiden möjligen kunna trafikera dessa båda bansträckor såsom en hel bana. De hafva för öfrigt redan gemenskap med hvarandra, så till vida att det egentligen är engelsmän, som bekostat dem båda, och engelsmän, som innehafva obligationerna. Nässjö—Oskarshamns-banan erhöll visserligen ett statsunderstöd vid 1869 års riksdag, men detta afsåg på samma gång att bispringa de nödlidande småländingarne, och det föreskrefs tillika det vilkoret, att en million redan samma år skulle användas på jernvägens byggande, ehuru medlen icke skulle af staten utbetalas, förrän hela banan vore färdig och afsynad. Det var också först år 1874, som jernvägsbolaget kunde utfå eu del af detta belopp, och i November 1877 utföll den sista delen. Detta bidrag var således visserligen af stor betydelse, men underlättade dock icke företaget så som det kunde hafva gjort, om medlen utbetalts genast.

Det understöd från statens sida, som till datum kommit denna 32 mil långa jernväg till del, utgör således endast en million kronor. Motionärerna hafva därför nu begärt ytterligare 500,000 kronor för att göra det möjligt att till Nässjö framdraga banan, som nu stannar vid ett bruk midt i skogen, tre mil derifrån. Och jag tror, att staten, om den gör denna uppoffring, icke kommer att förlora derpå. För att kunna bedöma detta, måste man naturligtvis hafva någon jämförelsepunkt. Om jag såsom sådan tager den omnämnda Nässjö—Oskarshamns-banan, så synes af de uppgifter, som från trafikstyrelsen öfver nämnda bana inkommit, att den årligen tillför staten 401,000 centner skogseffekter och att den i det fallet står främst bland alla enskilda jernvägar. Genom detta och andra fraktbidrag från nämnda bana ökas statens årliga inkomster med 122,000 kronor. Det finnes också mycket annat, hvarigenom en enskild jernväg kan vara till nytta för staten. Den föregående talaren har redan nämnt, att den befordrar posten, och jag vill tillägga en i mängens tanke så obetydlig sak som trupptransporter. För de å Nässjö—Oskarshamns-banan under förlidet år för statens räkning verkställda trupptransporter, erlade staten en afgift af 2,735 kronor enligt en beräkning af 10 à 14 öre milen för hvarje man. Men om staten i stället måst betala tredje klassens passagerareafgift, hade dessa transporter kostat 8,461 kronor. Staten gjorde således härigenom en vinst af 5,726 kronor.

Utskottet har i sin motivering egentligen utgått derifrån, att Utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka motionerna, emedan sådant skulle medföra skuldsättning, men såväl reservanterna, hvilkas förslag vunnit Första Kammarens bifall, som ock den föregående talaren hafva tänkt sig, att banan först under loppet af år 1883 skulle blifva färdig. Det är således icke heller förrän år 1883, som det begärda understödet skulle af staten utbetalas.

Det var med en viss tvekan jag begärde ordet i denna fråga, icke därför att jag ansåg den sak, jag skulle försvara vara sjuk, utan därför att jag icke ansåg mig ega tillräcklig förmåga att kunna utveckla frågan så, att den kunde vinna Kammarens bevägenhet. Om någon med större förmåga än jag hade uppträdt, kanske Kammararen med mera uppmärksamhet lyssnat till hans ord och anslutit sig till den af Första Kammararen redan bifallna reservationen, till hvilken jag anhåller att få tillstyrka bifall.

Herr Liss Olof Larsson: Jag skall yttra några ord till försvaret för Utskottets betänkande på samma gång jag i öfrigt åberopar dess motivering till stöd för mitt yrkande om bifall till dess förslag. Jag vill icke klandra vare sig motionären eller den, som förordat motionen, ty de hafva försvarat sin orts intresse; och om det berodde på mig, skulle jag kunna gifva dem det vitsord, att de gjort det mycket väl. Men Riksdagen måste se saken från en mera allmän synpunkt, och när jag ser saken från *statens* synpunkt, kan jag icke komma till annat resultat än att tillstyrka bifall till Utskottets betänkande. Här föreligger nemligen den omständighet, att man visserligen skulle få en temligen lång jernväg — den ifrågavarande banan är nemligen såsom bekant 18 mil lång — utan att staten lemnat något större bidrag dertill. Men detta är icke någon förtjenst eller uppoffring från de närmast kringliggande orternas sida; ty de hafva gjort ganska litet och jag tror knappast, att någon ort inom landet har fått jernväg för så ringa uppoffring som den nu ifrågavarande. Här är icke heller fråga om att hjälpa en ort som öfveransträngt sig, eller som saknar förmåga att hjälpa sig sjelf, utan här är endast fråga om att hjälpa en utländsk entreprenör, som åtagit sig att bygga banan. Jernvägens byggnadsstyrelse anser också såsom gifvet, att anslaget beviljande skulle underlätta entreprenörens bemödande att anskaffa penningar för banans fullbordande, således endast hjälp åt en utländsk entreprenör. Nu säger man, att entreprenören är urständssatt att fullgöra sin skyldighet att bygga banan. Jag känner icke huru härmed förhåller sig, men åtminstone föreligger icke några bevis om att han icke kan göra det, om man också af handlingarne kan inhemta, att han icke gjort det inom kontraktsbestämd tid. Det synes mig, som om man borde hafva utredt, att entreprenören är ur stånd att fullgöra denna sin skyldighet, innan man beviljar detta anslag på 500,000 kronor. För öfrigt förefinnes icke heller någon utredning om, att det begärda anslaget

Om anslag till
Halmstad—
Nässjö jernväg.
(Forts.)

Om anslag till Halmstad—Nässjö jernväg. (Forts.) är tillräckligt för jernvägens fullbordande. Härmed har ingen fara, säger man, ty om entreprenören icke gör jernvägen färdig, så utbetalas icke de femhundra tusen kronorna. Efter min uppfattning borde dock staten veta först och främst, huruvida anslaget är för ändamålet behöfligt eller med andra ord om den engelska entreprenören eljest är ur stånd att fullgöra sina förbindelser och vidare borde det vara utredt, huruvida det begärda anslaget är för det afsedda ändamålet tillfyllest. Motionären yttrade, efter det han uppläst reservationen, att anslaget icke skulle utgå förrän efter fyra års förlopp. Tidpunkten betyder visserligen föga, men förslaget innehåller att anslaget icke får utgå före 1883; och såvidt jag kan räkna, blifver det sålunda icke om fyra år, utan icke fullt tre år härefter, såvidt medlen tagas så snart de kunna fås, d. v. s. i början af år 1883.

Dessutom torde det behöfva utredas, hvilket inflytande denna bana kommer att utöfva på statens jernvägstrafik. Man säger, att den skulle tillföra statens jernvägar så mycken trafik, att staten på detta sätt skulle inom kort få igen sina penningar. Jag vet icke, hvad man skall tänka härom. Då det är fråga om att försälja eller belåna bolagets obligationer, hvilka, som bekant, stå lågt i pris, så säger man: »blott vi komma fram till stambanan med vår bana, skola vi taga trafiken från denna bana och vår affär skall blifva lysande och våra förbindelser och obligationer skola åter komma upp i pari». Nu deremot påstår man, att banan skall tillföra statens banor en ökad trafik. Äfven i detta hänseende torde således en utredning vara behöflig.

Härtill kommer ytterligare den omständighet, som jag redan påpekat, nemligen att de kringliggande orterna lemnat ett alltför ringa kontant bidrag till banans byggande. Detta bidrag uppgår blott till föga mer än en half million kronor, hvilka skulle användas till stängsel och expropriation af mark och för hvilka skulle lemnas aktier i bolaget. Då den färdigbyggda delen af banan utgör femton mil och således endast återstå tre mil ofullbordade, så anser jag det icke vara orimligt begärddt, att de kringliggande orterna underkasta sig någon mera uppoffring för att få en sådan bana färdigbyggd. Man skulle kunna framdraga många liknande exempel inom vårt land. Vi hafva i Dalarne en sex mil lång jernväg, i hvilken de närmast belägna orterna fått teckna aktier till belopp af 1½ million kronor. Här deremot säger man att det redan är mycket att bolaget tillskjutit en half million för att få en jernbana om 18 mils längd färdig.

Man åberopar äfven såsom skäl för anslagets beviljande, att dessa orter äro fattiga, att jorden är dålig o. s. v. Men när man ser på den utredning, som förebragts inom Utskottet, så finner man, hurusom jord som åtgått för banan kostat 108,000 kronor, eller mer än 400 kronor tunnlandet öfver hufvud. Under sådana förhållanden kan man icke med skäl säga, att det är någon fattig och mager ort, som jernvägen genomlöper.

Jag skulle kunna nämna en annan ort, som gjort åtskilliga uppföringar för att få en jernväg genom densamma till stånd, nemligen provinsen Jemtland med dess icke synnerligen betydliga folk-mängd i förhållande till den stora areal, som banan genomlöper. Denna provins fick dock skänka till staten 900,000 kronor för att få statsbanan dragen dit, och detta oaktadt provinsen icke fick några aktier eller särskilda fördelar sig tillförsäkrade. Samma provins sökte sedermera vid denna riksdag att genom statens medverkan få upplåna nämnda summa. För min del motsatte jag mig denna hemställan, och det gjorde också en stor del af denna Kam-mares ledamöter. Och det var med icke ringa majoritet, som denna fråga föll igenom vid den gemensamma omröstningen. Då skulle det verkligen vara besynnerligt, om man skulle i ett fall, sådant som detta, bortskänka 500,000 kronor, och detta utan någon föregående utredning hvarken om behovet eller nyttan ur allmän synpunkt betraktad, och än underligare skulle det se ut att här träda emellan, då det hufvudsakligen gäller en utländsk entreprenör, som endast för att förtjena pengar ingått i detta äfventyrliga företag.

*Om anslag till
Halmstad—
Nässjö jernväg.
(Forts.)*

Jag skall således, med hänvisande för öfrigt till de skäl, Utskottet anfört, yrka bifall till Utskottets afstyrkande hemställan, viss om att banan ändå varder fullbordad, genom att orten gör ytterligare tillskott, och genom obligationsinnehafvarnes hjälp, hvars intresse måste vara att få jernvägen fullbordad.

Herr Olof Jonsson: Jag skulle kunna afstå från ordet, sedan talaren på dalabänken yrkat bifall till Utskottets afstyrkande hemställan; men jag vill dock tillägga ett och annat.

Sakförhållandet är, att banan icke kan blifva färdig förr än om 3 à 4 år härefter. Detta visar tydligt och klart, att frågan blifvit för tidigt väckt, då den framlemnats till denna Riksdag. Man ser sällan, att anslag på detta sätt begäres några år i förväg. Mig veterligt har sådant aldrig förr inträffat. Ser man sedan efter, hvilka upplysningar, som meddelas i bolagsstyrelsens protokoll för den 12 sistlidne April och hvilka upplysningar väl skola ligga till grund för det berättigade i den gjorda framställningen, så heter det der: »att styrelsen, i händelse jernvägsbyggnadsföretaget måste af entreprenören uppgifvas, hvilket ej vore omöjligt, utan kanske sannolikt» o. s. v. Det är således alldeles icke klart, att entreprenören är urständsat att fullgöra sina förbindelser, då styrelsen sjelf måste begagna ett så elastiskt uttryck som *kanske sannolikt*. Deraf framgår ju alldeles tydligt, att icke ens styrelsen sjelf, än mindre motionärerna ega kännedom om, huruvida entreprenörerna komma att fullborda jernvägen eller ej. Man får väl också lof att medgifva, att ett bidrag af 36,000 kronor per mil i och för sig är ganska obetydligt. Det är icke många orter, som lemnat så litet penningebidrag. Jag vill upplysa, att inom den lilla kommun jag tillhör hafva vi fått betala lika mycket med anledning af de genom Ljus-

Om anslag till Halmstad—Nässjö jernväg.
(Forts.)

nans öfversvämmingar under förra året förorsakade skador. Den ort, som får jernväg, bör dock hafva en direkt fördel af densamma, då deremot kostnader för förstörda broar och byggnader är, som man säger, bortkastade pengar.

Hvad beträffar, att staten skulle hafva särskild nytta utaf att få denna jernväg förbunden med statsbanan, så kan det väl vara möjligt, att den förra skall komma att tillföra statsbanan någon trafik, men, så vidt jag kan finna, kan man hafva mycket större skäl för det antagandet, att staten skulle förlora på denna sammanbindning, hvilken skulle förkorta afståndet från en vigtig punkt af landet till närmaste hamn med flera mil och hvilket skulle sannolikt föranleda till, att trafiken komme att gå just på den vägen i stället för till Malmö eller Göteborg och sålunda medföra förlust för statsbanorna — något som jag icke vill vara med om.

Jag yrkar fördenskuil bifall till betänkandet.

Herr L. J. Larsson: Till en början måste jag bekänna, att jag ej tycker om, att staten inblandar sig i enskilda jernvägsföretag. Men då denna bana berör den trakt, jag tillhör, må ingen förtycka mig, om jag upprepar den gamla satsen: »blodet är tjockare än vattnet». Och då man ofta tillförene från statens sida räckt en hjälpsam hand åt månget sådant företag af enskilda personer, fordrar konsekvensen, att vi denna gång utöfva rättvisa.

Af Riksdagens revisorers berättelse finner man, att till många enskilda jernvägar lemnats betydliga anslag dels såsom lån dels utan återbetalningsskyldighet. Och om man jemför flera af dessa anslag med det, som motionärerna begärt och reservanternas förordat till understöd åt Halmstad—Nässjö jernväg, kan man ej beskylla motionärerna för öfverdrifna anspråk, i all synnerhet som banan genomlöper en landsdel, hvilken saknar lätta kommunikationer på en yta af 18 mil i längd och 14 å 15 mil i bredd.

Man har påstått, att det måste vara en fattig befolkning, som ej kan göra större uppcfring än dessa kommuner gjort för detta jernvägsföretags bringande till stånd. Detta medgifver jag villigt, men deraf bör man icke draga den slutsatsen, att landet är fattigt. Inom denna ort är det för sin outtömliga tillgång på jernmalm så mycket omtalade Taberg beläget; i de flesta sjöar finnes jernmalm; många både större och mindre skogar äfvensom flere masugnar och jernbruk äro belägna inom orten, hvarjemte en mängd smärre fabriker och ståltrådsdragerier der finnas. Jag hemställer emellertid, huru det är möjligt, att någon jern- eller träindustri kan bära sig uti en trakt så vanlottad på kommunikationer, att dessa tunga artiklar måste för att komma ut i marknaden forslas 8 å ända till 12 mil på axel. Detta gör, att mången nu finner mer fördelaktigt att bränna sin skog till kol än att sälja den såsom timmer eller dylikt.

Under sådana förhållanden och med åberopande af hvad förut

blifvit anfördt, anhåller jag på det vänligaste, att Kammaren vill, med afslag å Utskottets hemställan, bifalla reservanternas förslag.

*Om anslag till
Halmstad—
Nässjö jernväg.*

(Forts.)

Herr J. Anderson i Tenhult: Det är Kammaren väl bekant, med hvilken ifver man skyndat att bygga jernvägar i vårt land, liksom äfven att en del enskilda jernvägar af staten fått riktigt frikostiga bidrag dels i form af lån dels i form af gifva. Det torde äfven vara kändt, att många af dessa jernvägar oaktadt detta understöd icke burit sig, utan så att säga digna under sin egen tyngd.

Den jernväg, hvarom här är fråga, synes mig, i fall den en gång blir färdig, icke hafva de bästa utsigter för sig i fråga om trafikinkomster; hvarföre det ock är troligt, att entreprenören icke kommer att förtjena något på detta företag. Jag vill icke vara med om att staten genom stora bidrag uppmuntrar en del jernvägsföretag, utan att dessa äro af behofvet påkallade. Undantag från denna regel kunna dock understundom vara oundvikliga, och dit vill jag hänföra nu ifrågavarande jernväg. Om den en gång blir färdig, kan den efter mitt förmenande blifva af nytta äfven för staten. Jernvägen kommer nemligen att beröra Jönköpings regementes exercisplats Skillingaryd, hvilken är af den beskaffenhet, att stora härmassor der kunna sammandragas och öfvas, hvarjemte till följd af slättens vidsträcktethet målskjutning der bör kunna verkställas äfven med de mest långskjutande kanoner som finnas. För öfrigt vill jag nämna hvad som redan är påpekadt, nemligen att denna jernväg kommer att förbinda Östersjön med Vesterhafvet.

På grund af hvad jag sålunda haft äran anförda, kan jag således icke underlåta att yrka afslag å Utskottets hemställan och bifall till reservanternas förslag.

Herr Wigardt: Blott ett par ord. Jag vill icke förlänga diskussionen eller i någon mån strida med Stats-Utskottets ledamöter. Men jag anser mig skyldig att, med anledning af min ärade vän Herr Liss Olof Larssons tal om entreprenörerna, lemna den upplysningen, att den af dem, som nu återstår, fått prolongation två eller tre gånger, men att terminen nu blifvit bestämd till den 1 Juni eller 1 Juli, — jag kan icke nu bestämdt säga hvilken af dessa dagar. Då måste han emellertid bort; och att han icke kan börja bygga om igen är påtagligt och säkert.

Det var blott denna upplysning jag ville lemna.

Grefve Björnstjerna: Det händer understundom, att, om man alltför noga och alltför starkt fasthåller vid en i och för sig riktig princip, man såväl i det enskilda lifvet som ännu mera i statsekonomiska frågor kan komma att begå misstag. Jag föreställer mig, att Stats-Utskottet verkligen här gjort sig skyldig till något sådant.

Stats-Utskottet stöder sitt afslag å motionärernas framställning

Om anslag till Halmstad—Nässjö jernväg.
(Forts.)

hufvudsakligen på den grunden, att man icke bör understödja enskilda företag, som mer eller mindre välbetänt börjats, men sedermera icke kunnat fortsättas. Principen är ganska riktig, men jag vågar påstå, att det verkligen från densamma finnes undantag. Riksdagen har ock vid flera föregående tillfällen visat, att den för sin del medgifver sådana undantag, senast visade den det förra året då den beslöt inköp för statens räkning af Hallsberg—Motala—Mjölby-banan.

Det är nu en ganska vidsträckt, men i ekonomiskt afseende vanlottad provins, som begär statens understöd. Denna ort är i ekonomiskt afseende vanlottad, icke därför att icke befolkningen är idog och arbetsam, men därför att bristande kommunikationer hindrat den från att tillgodogöra sig de rikedomar, som verkligen der finnas. Det måste då vara skäl att om möjligt afhjelpa dessa olägenheter. Men, invänder nu talaren på Dalabänken, frågan har ännu icke blifvit underställd Kongl. Maj:ts pröfning, jernvägsstyrelsen har således icke kunnat i saken yttra sig. De af Herrarne, som åhörde diskussionen i Första Kammaren i denna fråga, hörde emellertid säkerligen, hurusom Chefen för statens jernvägsbyggnadsstyrelse under denna debatt fälde det yttrande, att, om frågan hänskjutits till styrelsens yttrande, skulle styrelsen hafva till ansöknin-gen gifvit det amplaste tillstyrkande. Deri torde då ligga det säkraste bevis för, att den ifrågavarande banan icke kan komma att skada statsbanorna, utan tvärtom blifva för dem fördelaktig. Detta ligger också i sakens natur, om man betänker, att en vidsträckt del af vestra Småland måste på denna bana föra sina produkter till vestra stambanan för att vidare föras till Göteborg eller östersjöhamnarne.

Man har vidare sagt, att det nu begärda understödet endast skulle tjena till att hjälpa en engelsk entreprenör. Vi hafva dock redan hört, att denne entreprenör är ohjelpig, kan icke vidare fortsätta byggandet och således ej heller få något godt af bidraget, som alltså i sin helhet skulle komma trakten till godo, en trakt som endast genom detta understöd kan fullborda sin jernväg och sålunda komma ifrån det sorgliga undantagsförhållande hvori den nu befinner sig.

Man säger vidare, att befolkningen sjelf gjort för litet för att understödja företaget. Talaren på dalabänken framhöll i detta afseende att, då marken, som för jernvägsanläggningen erfordrats, varit så dyrbar, som af betänkandet synes, deraf skulle framgå, att provinsen i fråga vore ganska välmående och gerna kunde sjelf tillskjuta den felande halfva millionen. Det förefaller mig deremot, att, då marken, som varit så dyrbar, af invånarne lemnats gratis, dessa verkligen gjort ett ganska vackert tillskott och troligen allt hvad man af dem kan begära.

Gifvet är att banan i militäriskt afseende är ganska nyttig. Detta icke allenast under krigstid utan äfven under fredliga förhål-

landen. Erfarenheten från Oskarshamn-banan har redan visat detta. Genom trupptransporter på denna bana besparar staten årligen ganska stora summor. Detta kommer ännu mer att blifva förhållandet med den nu ifrågavarande banan, som går igenom en så starkt roterad del af vårt land.

*Om anslag till
Halmstad—
Nässjö jernväg.
(Forts.)*

Att en bana, som, en fortsättning af Oskarshamn—Nässjöbanan, kommer att förbinda Östersjön med Kattegatt, måste äfven i ekonomiskt afseende vara för fosterlandet af stor vikt, behöfver jag icke här framhålla; hvar och en inser det ganska väl.

Jag vågar sluta med hvad i Första Kammaren yttrades, att om en bana tvärt öfver Sverige kan erhållas på det vilkor, att staten tillsläpper 500,000 kronor, då är ett sådant anbud så vackert, att man visserligen icke bör undandraga sig detta obetydliga bidrag. Då dessutom nu icke är fråga om en direkt utgift som kunde inverka på årets möjligen bekymmersamma statsreglering, utan utbetalandet af dessa penningar först om tre år ifrågakommer, tror jag att Riksdagen utan betänkande kan åtaga sig detta. Säkerligen blifver det icke med någon svårighet förenadt att under dessa tre år finna utväg för dessa medels anskaffande. För min del yrkar jag sålunda afslag å Utskottets betänkande och bifall till reservanternas förslag.

Herr Talmannen aflägsnade sig nu, öfverlemnande ledningen af Kammarens förhandlingar åt Herr vice Talmannen, hvarefter

Grefve Sparre erhöi ordet och yttrade: Den icke alldeles odelade uppmärksamhet, Kammaren hittills egnat diskussionen i denna fråga, är i sanning icke uppmuntrande för den, som vill tala för saken. Jag kan för min del det oaktadt icke underlåta att medverka till att icke endast småländingar och en enda talare på stockholmsbänken skulle yttra sig till småländingarnes fördel. Det bör icke, i en fråga sådan som denna, vara allenast ortintresset, som gör sig gällande, utan man bör äfven något se saken från det allmännas synpunkt. Ser jag efter, kan jag icke vid en blick på kartan neka till, att just denna del af Sverige, hvarom här är fråga, är mindre än någon annan af de sydligare delarne försedd med jernvägar, och jag har ofta vid betraktande af Sveriges karta gjort denna anmärkning. Jag kan icke undgå att framställa detta nu. Är det vidare sant, att orten är fattig, är det väl just den omständigheten, som är orsak till, att bidragen inom densamma varit så små, och att den, såsom en talare nämnde, står för närvarande i skuld upp öfver öronen. Den värde representanten från Dalarne yttrade, att de skulle behöfva först bevisa, att det vore omöjligt att fullborda banan, innan staten kunde hjälpa dem. Det behöfves icke, ty den saken är väl klar, då, såsom hvar och en vet, arbetet för snart halfannat år sedan alldeles afstannat, och att man icke kan af brist på medel göra någonting. Om I besinnen, mine Herrar, i hvilken mån

Om anslag till staten bidragit till jernvägar inom andra provinser; om de Herrar,
Halmstad— som bo i de landskap, hvarigenom stambanor gå, vilja komma ihåg.
Nässjö jernväg. huru stor kostnad på dem är nedlagd till dessa provinserns båtnad,
 (Forts.) kan man icke neka till att äfven denna ort har berättigade anspråk på att i någon mån blifva tillgodosedd och vill man tillgodose den-
 samma, tviflar jag på, att man kan för ett bättre pris än dessa
 500,000 kronor få en jernväg om aderton mils längd.

Det har blifvit sagdt här, att man kan sätta in fråga, huruvida denna bana verkligen kommer att gagna eller möjligen rent af skada statens banor genom att i förra fallet tillföra och i senare fallet bortföra trafik. Min erfarenhet härom — och denna är bekräftad genom den trafikstyrelsens berättelse, som utkommer en gång om året — är den, att genom hvarje ny enskild bana ökas trafiken på stambanorna i hög grad, och säkert är, att hela den ifrågavarande ortens tillförsel till stambanan måste underlättas genom denna bana, hvarjemte det är ett faktum, att persontrafiken i väsentlig mån ökas på stambanan genom hvarje bibana. Det bör icke lemnas oanmärkt, att staten mera än en gång kommit så beskaffade i nöd stadda jernvägar till hjälp, och jag vet icke, hvarför man skulle vara mera hård mot denna bana än t. ex. Bergslagsbanan, som först fick ett lån på fem millioner och sedan inköpte staten af dess obligationer för sex millioner. Samma förhållande egde rum med Oskarshamnbanan, som fick ett understöd på en million, och det samma skedde i fjor, då staten inköpte Motala—Hallsberg jernvägen. Hvarför skulle nu Småland mindre än alla andra provinser vara berättigadt till en sådan hjälp? Jag vill erkänna, att det värsta och starkaste argumentet Utskottet anfört mot ett understöd är, att frågan icke är tillräckligt utredd, och jag förutsätter, att det är den omständigheten, som hindrat Stats-Utskottet att tillstyrka förslaget. Men denna utredning kan icke blifva någon annan, än att det är en fördel för staten att genom en ganska obetydlig uppoffring få en lång och betydande bibana till stambanesystemet. Det kan komma en annan fråga, som jag vet stundom agiteras inom Halland. Det är frågan om en kustbana och den kan det vara af mindre intresse för staten att undanrödja, men en bana, som otvifvelaktigt sammanbinder en ganska betydlig del af riket med stambanan, ty det är en vidsträckt trakt den genomskär, tycker jag Riksdagen icke gerna kan undgå att understödja.

Enligt Utskottets utlåtande har frågan sedan 1879 hvilat hos Regeringen, hvarest framställning om understöd blifvit gjord, men Regeringen har icke beslutat framlägga någon proposition härom. och det ser ut, som om den icke hade mycket hopp om understöd från det hållet. Jag skall således för min del icke tveka att yrka bifall till reservanternes förslag och om det också går så, hvilket jag befarar, att Andra Kammanden icke bifaller motionerna, vill jag anhålla att till en kommande riksdag, då frågan otvifvelaktigt återkommer, Stats-Utskottet måtte med mera sympati behandla den-
 samma.

Herr Herslow: Jag får erkänna, att bland de motioner, som i år inkommit till Riksdagen, den nu förevarande tillhör dem jag ansett hafva anspråk på min tacksamhet. Jag hoppas, att motionen uppfattats af denna Kammare på samma sätt. Jag hoppas också, att Kammarerna måtte visa sin tacksamhet för denna motion på samma sätt, som jag tänker visa min, nemligen visst icke genom att bevilja de begärda 500,000 kronor, utan genom att söka komma ihåg de lärdomar, som motionen efter min tanke meddelar oss. Ty jag tror, att den föreliggande motionen på ett alldeles ovanligt klart sätt lär oss, huru långt vi under den försvunna lyckliga penningperioden inkommit på den finansiella svindelns väg, och jag tror att vi göra klokt i att lägga på hjertat dessa lärdomar för de tider af samma art, som utan tvifvel ånyo stunda.

Må vi tänka oss hvilket storartadt företag här afses. Det är fråga om en jernväg om 18 svenska, eller 110 à 115 engelska miles längd, efter en byggnadskostnad af 6,000 pund sterl. per engelsk mil; d. v. s. att det behöfts ett kapital af ungefär 700,000 pund sterl. eller 12,000,000 kronor, för att detta företag skall kunna genomföras. Hvilken för vårt lands förhållande väldig finansiell uppgift har ej här förelegat! Det måste dock fordras stora ansträngningar för att få ihop ett sådant kapital, och man skulle kunna förutsätta, att de, som vilja genomföra en sådan affär, måste vara personer eller kommuner med stora ekonomiska resurser, som dertill måste anstränga icke blott egna, utan äfven alla andra möjligen intresserade krafter, för att bringa upp om icke allt, så åtminstone hälften, eller möjligen något mindre, af den erforderliga summan, och för resten anlita sin kredit. Men man har på senare tider upptäckt mycket bekvämare sätt att göra sådana affärer, och vi kunna här se ett sällsynt glänsande exempel af denna nya metod, ett exempel som icke är opraktiskt, för att få affären i gång, om det också icke är lika praktiskt för dem, hvilka som förläggare taga del i densamma, här i främsta rummet Herrar Bilups och Makinson; ty för dem är visserligen affären ganska ledsam. Tänk hur lätt det nu går att både få i ordning affären och kapitalet. Direktionen — ja, här inträffar det konstiga förhållandet, att det finnes en direktion, innan det finnes vare sig bolag eller aktiekapital — gör upp en plan, ja, gör mera, förbinder sig genom ett formligt kontrakt med Bilups, att, såsom af Utskottets betänkande synes, »bilda ett bolag, så snart som möjligt, såvida bolagsordningen sanktioneras af Regeringen, med ett kapital af £ 6,000 — säger sextusen pund sterling — för hvarje engelsk mil af jernvägen, som skall byggas» etc., eller tillsammans ett kapital af omkring 12,000,000 kronor. Sålunda kontraherar man först om bildande af bolag, derefter om priset för jernvägens byggande och sedan återstår endast att få tag i en entreprenör, hvilken vill åtaga sig detta. Så återstår endast den lilla småsaken att skaffa kapitalet, millionerna. Ja, mine Herrar, detta är en småsak för en sådan direktion. Man skaffar ihop visst icke hela den erforderliga

*Om anslag till
Halmstad—
Nässjö jernväg.
(Forts.)*

*Om anslag till
Halmstad—
Nässjö jernväg.
(Forts.)*

penningesumman, visst icke heller hälften deraf; nej man skaffar sig blott en nödig qvantitet papper och af denna pappersmassa betecknar man hälften såsom obligationer; af följande fjerdedel blir det preference-aktier och den återstående fjerdedelen blir vanligen stamaktier. Och så är man färdig, så lemnar man entreprenören hela denna hög af papper och så är han betald; att skaffa sig mynt för dessa papper, ja, det blir nu hans affär, som han må ombestyras på sätt han för godt finner. Nog synes mig detta vara ett synnerligen beqvämt sätt att göra upp sina affärer. Tänk om vi litet hvar skulle kunna rangera våra affärer på detta vis, kunde säga till våra fordringsägare: här har ni skuldsedlar; derpå får ni skaffa penningar hvar och hur ni behagar, och personer, som ikläda sig, förbindelsen att återbetala medlen, får ni också skaffa er bäst ni vill; min skuld är emellertid betald. Det är väl sant, att dessa bolag icke äro synnerligt småsnåla i fråga om priset — ty 6,000 pund sterling per engelsk bannmil är ett ganska högt pris; men hvarför skall man knussla eller vara småaktig, då papperspriset är så lågt; och några lispund mer eller mindre af denna vara kan ju ej göra synnerligt hvarken till eller ifrån.

Men, säger man, de hade ju alltid något eget kapital. Ja, de hade verkligen, enligt den uppgift, som lemnats af den ifrågavarande jernvägsstyrelsens sekreterare, den stora summan af 531,368 kronor plus 69 öre, hvarmed de ville bygga en jernväg om 18 miles längd. De hade således verkligen penningar tillräckligt, för att kunna bygga mera än två tredjedelar af den första milen, då de gäfvit sig åstad; men jag anser det likväl vara nästan vådligt att gifva sig ut på en så lång färd, utan att hafva skjutspenningar mer än till första trefjerdingsvägen. Bolaget klarerade sig emellertid förträffligt på det omtalade sättet. Det lyckades få fatt i en person, som öfvertog papperen, denne skulle sedan naturligtvis i sin tur få fatt i andra som öfvertog dem af honom. Men der brast det; denne person kunde icke finna ett tillräckligt antal kunder lika välvilliga som han sjelf varit — oaktadt han till och med anlitate Göteborgs Handelskompani såsom hjälpare; och därför slutade det med att — såsom bolagets styrelse nästan med stolthet säger — entreprenören blifvit plockad på 2 millioner och totalt ruinerats på affären.

Nu begär bolaget af staten en half million kronor. Hvarför begär man detta? Är det för att gifva den stackars ruinerade entreprenören dessa medel? Vore så förhållandet, skulle jag kanske icke hafva hjerta att säga alldeles nej. Men så är det icke; tvärtom, man lofvar riktigt högtidligt på tro och heder, att entreprenören icke skall få se ett enda kopparöre deraf.

Hvem skulle då hafva dessa penningar? Jo, säger man, jernvägsbolaget; om de lemnas till jernvägsbolaget, skall entreprenören — fastän han alldeles icke får något af dem — komma att få bättre kredit. Det der låter just icke riktigt klart; men i viss mening låter det dock säga sig, så länge vi emellertid icke få bättre besked,

hvertill dessa begärda 500,000 kronor skola användas — här talas väl om, att de skola användas till rullande materiel, men sådan har ju Bilups åtagit sig att anskaffa — tror jag det icke vara skäl att bevilja dessa medel. Säkert göra vi klokare att dröja dermed till dess, såsom den siste talaren antydde, bolaget kommer i den kasus, att det blir fråga om, att staten skall inköpa hela jernvägen. Ty *skall* staten en gång köpa den, ser jag ingen anledning till att nu på förhand kasta bort penningar, hvilka kunna vara bra att hafva i behåll till köpeskillingsliqviden.

*Om anslag till
Halmstad—
Nässjö jernväg.
(Forts.)*

Man frågar kanske: är det då mycken sannolikhet för, att denna jernvägen verkligen icke skall bära sig? Jag har omsorgsfullt sökt förskaffa mig kännedom om de trakter, som denna jernväg genomlöper, och man har försäkrat mig att för jernvägstrafiken finnes der icke skog tillräckligt för längre tid än fem år, och synnerligen mycket andra varor finnas ej att transportera! Jernvägen är dragen igenom trakter, som förvåna resanden genom sin ofantliga rikedom på ödemarker och ljunghedar. Någon affär tror jag sålunda att man omöjligen kan göra på denna jernväg. Jag ber den ärade representanten på hallandsbänken här bakom mig vara god att icke opponera sig, ty vackrare specimen af svensk ödemark finnes knappt i hela landet, det tror jag mig kunna försäkra honom. Denna jernväg har icke heller, på den sträcka den genomlöper, beröring med någon enda ort, som kan tänkas komma att tillföra den någon större trafik. Ställa vi sålunda dess horoskop efter de utsigter, som nu te sig för densamma, så kunna vi ingalunda hoppas, att det skall blifva någon särskildt fördelaktig affär för staten att inköpa densamma. Att nu släppa till mynt för att i framtiden komma åt herrligheten, anser jag derföre vara en slät affär.

Deremot tror jag *icke*, att vi, genom att nu afslå beviljande af det ifrågasatta länet, riskera, att banan icke blir färdigbygd. Jernvägens såväl obligationer som preference-aktier innehafvas till största delen af engelsmän, och dessa lära af goda skäl icke underlåta att göra allt för att få banan färdig. Ty har man af en 18 mil lång jernväg 14 eller 15 mil färdigbygda, så färdigbygger man säkerligen om möjligt äfven de återstående tre milen, då det, som här, just äro dessa återstående få mil som skola göra jernvägen i någon mån rentabel. Sammanknuten med stambanesystemet finnes det åtminstone någon möjlighet att den kan lemna afkastning; och innehafvarne af obligationerna skola säkerligen anstränga sig för att kunna få åtminstone någon ränta på sina penningar. Men, säger man, är det då icke synd om dessa obligationsinnehafvare, och bör man icke söka att hjälpa dem? Det kan väl dock icke vara Herrarnes mening, att, om en person inlåter sig i en privat affär och derpå gör förluster, staten skall hålla honom skadeslös; icke heller kunna vi väl såsom ett särskildt skäl för att staten lemnar en sådan present betrakta den omständigheten att obligationsinnehafvarne, såsom här, hufvudsakligen finnas i England. Förr eller senare måste

Om anslag till Halmstad—Nässjö jernväg. vi väl vänja oss vid att låta privata affärer vara privata affärer, och framför allt att icke för privataffärer af denna art utsätta ett slags premium ur statskassan.

(Forta.)

Man har vidare anfört, att äfven denna del af Småland borde få en jernväg, något som dessa trakter förut saknat. Ja, stälde sig frågan så, att, om icke dessa penningar beviljades, någon jernväg icke kunde komma till stånd, så kunde det skälet anföras. Men Småland har redan denna jernväg, och hvad som ännu återstår af densamma kommer säkerligen inom kort att färdigbyggas, statens mellankomst förutan. Frågan gäller sålunda här blott och bart, huruvida staten vill åt innehafvarne af jernvägens på ofvan omtalda sätt tillkomna, nu, förstås, skäligen värdelösa förbindelser gifva en present, för att dermed höja kursen på dessa privata värdepapper.

Ytterligare tillägger man som en bevakande omständighet: det är icke nu, i år, dessa penningar äro afsedda att utbetalas: det skall först ske år 1883 och det är långt till dess. Vill då verkligen Andra Kammaren vara med om en dylik statshushållning, att nu, när det är ondt om penningar, bevilja statsutgifter att betalas år 1883, 1884, 1885 eller 1886 i den blott ur fantasien gripna förhoppning att vi då skola hafva godt om den varan?

Kan det blifva behagligt för Stats-Utskottet — och kan det vara skäl för oss att försätta Stats-Utskottet i den situationen — att, när det kommer till budgeten, finna årets inkomster redan disponerade genom tidigare riksdagars beslut? Jag finner i hela detta förslag icke något enda skäl, som, åtminstone för mig, synes tala till förmån för detsamma. Deremot finner jag i företagets tillkomst, i dess nuvarande läge och framför allt i de konsekvenser deraf, som jag beklagligen måste se, — ty jag kan icke frångå den tanken, att det härvid gäller en ganska vigtig princip — otaliga skäl, som bjuda mig att — såsom jag också nu tillåter mig göra — yrka afslag å förslaget och bifall till Utskottets föreliggande hemställan.

Herr Ekenman: Det är visserligen icke gerna jag uppträder mot Stats-Utskottet, då jag i allmänhet måste erkänna och gilla den sparsamhetsanda, som inom detta riksdagens Utskott gör sig gällande. Men jag tror å andra sidan, att man drifver sparsamheten för långt, då man för inbesparande af penningar sätter vigtiga allmänna intressen på spel. Jag vågar påstå, att förhållandet är sådant härvidlag.

Man har sagt och ofta upprepat, att svenska folket är trögt, men fullt af hetsigheter. Denna sats torde hafva full tillämpning på vårt förhållande till jernvägsbyggandet, ty det gick trögt och långsamt, innan någon jernväg alls kom till stånd i vårt land. Men sedan man en gång börjat dermed, forcerades arbetena med en hastighet, hvartill knappast något annat land kan uppvisa ett motstycke. Nu har en reaktion inträdt emot det forcerade jernvägsbyggandet och så stark, att jag nästan fruktar den kan blifva mera vådlig för samhällets utveckling än den förra jernvägsifvern.

Man har sålunda under förra tider understött jernvägsföretag *Om anslag til Halmstad—Nässjö jernväg.* i snart sagdt alla delar af landet med anslag i en eller annan form, än direkta penningeanslag, än derigenom att staten åtagit sig att på ytterst fördelaktiga vilkor trafikera jernväg, än åter på det sätt att staten lånat ut penningar emot mycket låg ränta och till och med utan någon ränta alls. Men nu, då ett förslag framställes om statens understöd åt den näst största enskilda jernväg i Sverige, med ett jemförelsevis mycket anspråklöst belopp, då säger man *nej*. Och ej nog med att man säger nej, utan, såsom den siste talaren gjorde, man fogar dertill ett hän, snart sagdt det bittraste jag någonsin hört uttalas på detta rum. Man far ut i de gröfsta invektiv, säger att hela saken är en svindelaffär och en galenskap, och sistnämnda ord upprepas för större effekts skull den ena gången efter den andra. Ja, jag bestrider rättigheten af samme talares, för såvidt jag förstod honom, uppfattning, att kommunikationsväsendet i vårt land endast är att betrakta såsom en affär. Om den ej går bra, menar han, om företaget ej är klokt stäldt från början, så kastar man det öfver bord. Så kan dock ej vara förhållandet. Om också kommunikationsväsendet har en viss likhet med ett affärsföretag deri, att båda kunna vara grundade på aktier, som enskilda personer tecknat och att dessa delegare således, i mån som hvar och en tillskjutit penningar, njuta vinst af företaget och stå risk för detsamma, så förefinnes likväl den betydliga olikheten, att kommunikationerna åsyfta att tillgodose ett allmänt intresse, hvaröfver staten måste hålla sin hand. Och, såsom för Kammaren är väl bekant, gör staten också detta i vårt land. Staten beherskar med sin myndighet det enskilda kommunikationsväsendet, vare sig det gäller jernvägar, kanaler eller landsvägar; och ett enskildt bolags styrelse eger ej rangera härom, huru den vill, ty staten säger: »så eller så skall ni bygga». Staten skickar ut sina synemän att efter gifna föreskrifter granska företaget; staten bestämmer taxan, efter hvilken jernvägarne må taga afgift för befordran af personer eller gods å dem, och dervid ega jernvägsbolagen endast afgifva förslag. Efter emottagandet af sådant inhemtar staten upplysningar af sina myndigheter och hör ortens invånare genom derom utfärdade kungörelser, och Kongl. Maj:t fäster i allmänhet mera afseende vid hvad ortens befolkning och myndigheter kunna hafva yttrat än hvad jernvägsbolagen föreslagit. Att sålunda vilja jemföra ett kommunikationsföretag med en enskild affär synes mig alldeles origtigt.

Jag fann vidare af nämnde anförande, att talaren tycktes anse det vara nära nog ett brott att vara fattig. Om alltså ett jernvägsbolag vill begynna vägens byggande, skulle det ej hafva rättighet dertill, om det ej kan under alla förhållanden förfoga öfver tillräckligt med penningar. Man skulle sålunda komma derhän att ett fattigt bolag, som erhöle understöd af rikt folk, ej skulle ega begagna sig af denna förmån. Jag vill nemligen fästa uppmärksamheten på, att bolaget handlat fullt lojalt. De engelska entreprenörerna funno med sin

Om anslag till Halmstad—Nässjö jernväg.
(Forts.)

fördel öfverensstämmande att utföra företaget och gingo med fullt öppna ögon till affären. Entreprenörerna gjorde bolaget anbud om utförande af jernvägsbyggnaden och blefvo alledes icke genom några förespeglingar om stora fördelar inlockade i saken. En penninge-inrättning i vårt land öfvertog försäljningen af obligationerna och så länge denna inrättning uppfylde kontraktet, gjorde entreprenörerna sin skyldighet mot bolaget. Men sedan detta penningeverk stoppade, blefvo entreprenörerna slutligen urståndsatta att fullgöra hvad de åtagit sig. Det oaktadt fortsatte de arbetet så länge de kunde, och det är offentligen känt, att de tillsatt allt hvad de egde, uppgående till millioner, på denna affär. Numera kunna de ej göra vidare och jernvägen står der ofullbordad.

Talaren på malmöbänken sade vidare, att det var en så utomordentligt mager trakt, der jernvägen går fram, och att der ej fans stort annat än ljunghedar. Detta tal visar tydligen, att han ej känner denna trakt. Jag har vistats der i många år och känner noga dess beskaffenhet. Orten är visserligen fattig för närvarande, men ljunghedar förekomma dock mycket sparsamt. Den bär i sitt sköte stora naturliga resurser i malmlager, skog och framför allt: der finnes en arbetsam, idog befolkning, som ej begär annat än att afsättning för ortens arbetsprodukter må beredas genom utförande af nödiga kommunikationer, derpå orten nu lider brist. I allmänhet brukar ej den fattiga befolkningen sakna försvarare på detta rum, och jag gör mig förhoppning, att, när jag nu vädjar till Andra Kammarens högsinhet, jag icke skall vädja förgäfv.

Jag yrkar afslag å Utskottets hemställan och bifall till reser-
vanternas förslag.

Herr Lars Peter Andersson: Jag måste beklaga det beslut, hvartill Utskottet kommit i denna fråga, ty det är klart, att en jernbana, som sammanbinder tvenne haf, skall ega stor allmän betydelse och bereda befolkningen i de trakter den genomgår stora fördelar. Beträffande Utskottets knapphändiga motivering skulle kunna vara mycket att säga, men jag vill ej nu i Riksdagens sista dagar uppehålla Kammaren härmed, utan inskränker mig till att yrka afslag på Utskottets förslag samt förena mig med Herrar Ekman och Hammar uti deras reservation.

Herr Nils Petersson: Sedan jag begärde ordet, hafva flera föregående talare vederlagt en stor del af hvad som yttrats från den sidan, som gjort anspråk på afslag å Stats-Utskottets föreliggande hemställan. Jag skall därför endast svara några ord på de yttranden, hvilka jag i öfrigt anser böra besvaras. Jag fäster mig då hufvudsakligen vid den omständigheten, att en ort eller ett bolag kunnat begära att få en jernväg på 18 mils längd för en summa af 531,368 kronor 69 öre. Det vore nemligen bra godt pris! Egendomligt är i sanning, att entreprenörerna kunnat genom kontrakt förbinda sig

att, såsom Utskottet relaterar, »emot erhållande af jernvägsaktiebolagets obligationer och aktier samt fri jord och stängsel» verkställa denna jernvägsanläggning af 18 mils längd. I min hemort skulle vi vara belättna att få jernväg för det priset och litet till. Vi skulle gerna släppa till ytterligare en half million, hvarom här är fråga. Att ej vilja lägga till denna summa för att få denna stora trafikled färdig synes mig ådagalägga en för långt drifven likgiltighet hos kommunerna. Äro kommunerna åter så fattiga, att de omöjligen kunna anskaffa summan, då vet jag verkligen ej huru jernvägen, när den blir färdig, skall kunna bära sig. I min hemort hafva vi sjelfva bygt en jernväg af nära 10 mils längd och sjelfva släppt till de erforderliga millionerna. Vi hafva icke fått anslag eller lån af staten, men ändå åstadkommit det storartade företaget. Jag anser därför, att äfven andra kommuner få göra på samma sätt och hjälpa sig sjelfva.

Hvad beträffar, att det skulle vara en ren fördel för staten att bifalla ifrågavarande motion, så får jag säga, att jag tvärtom anser det innebära en fördel för staten att icke lemna denna gåfva af en half million. ty om man betraktar kartan, så finner man, att, om bolaget ej genom statens mellankomst sättes i tillfälle att färdigbygga de 3 återstående milen, så tvingas den 15 mil långa enskilda banan in på stambanan vid Lamhults station och *då* får staten nytta af den nya banan genom det trafiktillskott, den kan lemna. Men får banan kila om statens jernväg vid Vexjö, då får staten ingen annan fördel än den, som möjligen kan ligga uti den omständigheten, att gemensam station kommer att begagnas.

För öfrigt har man framhållit, att trakten lider brist på odlad jord och är mager. Icke desto mindre har bolaget ej generat sig att angifva jordvärdet till 500 kronor tunnlandet. Är jorden kring banan så värdefull, då tycker jag, att man kan hafva råd att släppa till litet kontanta penningar för att få banan färdig.

Jag skall ej längre uppehålla tiden. Hvar och en, som icke har ortintresset att bevaka, eller en gång för alla föresatt sig att ovilkorligen rösta för bifall till alla förekommande jernvägsanslag, skall säkerligen komma till det resultat, att det slut, hvartill Stats-Utskottet kommit, är det rätta.

Jag yrkar bifall till Utskottets utlåtande.

Herr Samuel Johnson: Jag har icke ämnat begära ordet i denna fråga, ty jag har i densamma icke något ortintresse, vare sig för min enskilda del eller för mina komitenter, fastän jag har mitt hemvist i Jönköpings län, öster om stambanan. Men jag tycker, att en begäran om ett statsbidrag af icke mera än 500,000 kronor för att bygga en aderton mils lång jernväg väl icke med fog bör afslås, naturligtvis i betraktande jemväl deraf, att ifrågavarande företag måste anses vara af allmännyttig beskaffenhet.

Här har af flera talare yttrats — och det är egentligen der-

*Om anslag till
Halmstad—
Nässjö jernväg.
(Forts.)*

Om anslag till Halmstad—Nässjö jernväg.
(Forbs.)
före som jag begärt ordet — att orten på detta företag icke uppförat mera än 500,000 kronor. Men som, på sätt upplyst blifvit, entreprenörerna för arbetets verkställande blifvit urständsatta att uppfylla sitt kontrakt, så är det naturligt, att orten fått göra och fortfarande får göra betydliga uppoffringar, innan banan blir färdig. Ty icke lär man väl inbilla sig, att det nu begärda beloppet af 500,000 kronor skall vara tillfyllest för banans fullbordande.

Den siste ärade talaren yttrade också, att, om anslaget ej beviljades, den redan färdiga delen af banan skulle gå ut till Lamhult, för att derigenom komma in på statsbanan. Men det lärer väl icke låta sig göra att komma så långt, då det är 6 à 8 mil från utgångspunkten för att komma till den orten och banan således skulle komma att göra en omväg, hvilket icke är nyttigt.

En ärad talare från malmöbänken yttrade slutligen, att det icke skulle finnas annat än ljunghedar i den trakt, som genomskäres af jernvägen. Jag ber att få upplysa, att så icke är förhållandet. Det finnes stora skogar, som sträcka sig omkring banan, och de ljunghedar, som synas från jernvägen, äro af ganska ringa omfång.

Jag skall icke längre upptaga tiden, utan får jag inskränka mig till att yrka afslag å Utskottets hemställan och bifall till den af Herrar Ekman och Hammar afgifna reservation.

Öfverläggningen var slutad. I enlighet med de meningar, som förekommit, framställde Herr vice Talmannen propositioner såväl på bifall till Utskottets hemställan som på yrkandet att, med afslag å nämnda hemställan, det i Herrar Ekmans och Hammars reservation framlagda förslag måtte antagas; och fann Herr vice Talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes samt företogs enligt följande af Kammaren godkända omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i Utlåtandet N:o 54,

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, har Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, bifallit Herrar C. Ekmans och Hammars vid Utlåtandet fogade reservation.

Omröstningen visade 118 ja mot 55 nej, hvadan Utskottets hemställan bifallits.

§ 3.

Föredrogs och bifölls Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts Betänkande N:o 8 (i samlingen N:o 26), i anledning af väckta motioner om aflåtande af underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t angående post- och telegrafverkens förening.

§ 4.

Skedde föredragning af Konstitutions-Utskottets Utlåtande N:o 11, i anledning af väckta motioner om ändring i 14 § Riksdagsordningen. *Om ändring i 14 § Riksdagsordningen.*

Punkterna 1 och 2.

Biföllos.

I *punkten 3* hade Utskottet tillstyrkt,

att Riksdagen, med bifall till Herr *S. A. Hedlunds* inom Andra Kammaren väckta motion, N:o 146, deruti ett stort antal af nämnda Kammares ledamöter förenat sig, ville antaga att hvila till grundlagsenlig behandling följande förändrade lydelse af 14 § Riksdagsordningen:

»Valrätt tillkommer inom den kommun, der han bosatt är, en hvar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad man, hvilken antingen eger eller med stadgad åborätt innehafver fast egendom på landet eller i stad till ett taxeringsvärde af minst *femhundra* riksdaler eller för lifstid eller för minst fem år arrenderar jordbruksfastighet till taxeringsvärde, ej understigande *tre tusen* riksdaler eller ock erlägger till staten bevillning för en till minst *fyrhundra* riksdaler uppskattad årlig inkomst.»

Sedan uppläsning skett af denna hemställan. mot hvilken Herrar *Hallenborg, Afzelius, Burenstam, de Maré, Hammarhjelm, Friherre Hierta, von Möller, Odelberg, von Ehrenheim* och *Robson* inom Utskottet reserverat sig, yttrade

Herr Hedlund: Utskottets förslag är, såsom vi alla känna, af Första Kammaren afslaget. Det kan således icke lända till någon vidare åtgärd, äfven om det bifalles af denna Kammare. Vi stå nu vid riksdagens sista timme. Jag vill således inskränka mig till att helt enkelt begära bifall till Utskottets betänkande, vänligen hemställande till dem, som hafva något deremot att invända, om de icke skulle vilja derifrån afstå med afseende på den korta tid vi hafva att på ärendet använda.

*Om ändring
i 14 § Riksdagsordningen.*
(Forts.)

Herr Talmannen, nu återkommen, lemnade derpå ordet till

Herr Sjöberg, som anförde: Vi stå nu åter inför en fråga, som redan genom Medkammarens beslut har fallit för denna riksdag. Jag skulle också, i likhet med den näst föregående talaren, med skäl kunna erinra, att man bör numera, då riksdagens återstående dagar kunna sägas vara räknade, tala så litet som möjligt; och jag skulle under sådana förhållanden nu icke ens begärt ordet, om icke för mig funnits en särskild anledning dertill, som jag kan säga nästan tvingar mig att för någon stund påkalla Herrarnes uppmärksamhet.

I Stockholm har bildats en så kallad reformförening, hvars styrelse till mig öfverlemnade en tryckt skrift i en mängd exemplar, undertecknade af ett större antal medborgare inom detta samhälle; en fullt noggrann sifra på deras antal kan jag icke uppgifva; men, enligt hvad mig är sagdt, uppgår detsamma till 9- eller 10,000, och de särskilda exemplaren af deras skrift eller petition finnas förvarade i denna pappersask. Då ifrågavarande skrift, så vidt jag har mig bekant, i öfrigt endast blifvit utdelad till Stockholms riksdagsmän. anser jag för en pligt att låta densamma innehåll komma till Kammarens öfrige ledamöters kännedom och anhåller således om en kort stunds uppmärksamhet för detta ändamål. Skriften är icke särdeles lång, och jag vågar sålunda hoppas, att Herrarne icke skola tröttnas allt för mycket genom att åhöra densamma, som är af följande lydelse:

Till Stockholms stads Herrar Riksdagsmän.

Erfarenheten från alla tider och länder utvisar att likställighet i rättigheter och skyldigheter aldrig kan ega rum i ett samhälle, der den lagstiftande och penningbeviljande makten, genom den politiska rösträttens och valrättens inskränkning, lägges i händerna på ett fåtal. Detta fåtal skall alltid deraf begagna sig att företrädesvis tillvålla sig samhällslifvets fördelar, under det bördorna förnämligast läggas på det från deltagande i det politiska lifvet uteslutna folklagret.

Så är äfven ännu fallet i vårt fädernesland, der af 1,200,000 myndige män blott 250,000 ega valrätt till Andra Kammaren, för att ej tala om den ytterligare inskränkning i likställigheten, som härleder sig från Första Kammarens sammansättning. Under det lagstiftningen och lagskipningen i flera hänseenden erbjuder olikheter för fattige och rike samt under det de till undervisningen anslagne medel njuggt utmätas till de förre i förhållande till de senare, så kastas genom ett i många hänseenden orättvist skatteväsende den jmförelsevis tyngsta bördan för samhällets upprätthållande på de obemedlade, hvilka det oaktadt, i lika mån som de öfrige, med sina personer få bidraga till det gemensamma försvaret.

Den likställighet mellan rike och fattige, mellan fördelar och bördor, som är så nödvändig för upprätthållandet af friden och lugnet, för utvecklingen och framåtskridandet inom samhället, kan aldrig vinnas utan valrätts tilldelande åt hvarje myndig och välfrejdad man. Så länge detta mål icke blifvit uppnådt, skall samhället alltid försvagas genom slitningar och stridigheter mellan folkklasserna. Så länge icke alla erhållit lika rätt att i allmänna och gemensamma angelägenheter göra sin röst gällande, skall alltid det röstberättigade folklagret förtrycka det andra. Det är derföre, som hvarje slags census, hvarje gradering af röstskalan, ur synpunkten af samhällsordningens och samhällsfridens upprätthållande måste förkastas.

*Om ändring
i 14 § Riksdagsordningen.
(Forts.)*

Den vanliga invändningen, som göres mot den lika rösträtten, är att massan icke är mogen för politisk verksamhet. Denna invändning förlorar dock med hvarje dag som går sin giltighet, i följd af det vetande, som genom så många kanaler i allt större omfång sprides till folkets alla klasser. Men *om* den skulle ega någon grund, så ligger orsaken dertill förnämligast hos det makttegande fåtalet, som genom beskaffenheten af den undervisning, hvilken meddelas i de offentliga läroverken, qvarhåller massan i politisk okunighet. Invändningen vittnar derför blott om ett hyckleri, som, till maktens bibehållande i det längsta, afser massans utestängande från den politiska upplysningen. Om för öfrigt någon nation mera än de andra skulle vara mogen för politisk myndighet, så vore det den svenska, hvars flertal, den jordbrukande befolkningen, sedan urminnes tider bibehållit sin politiska sjelfständighet och aldrig varit underkastad en förnedrande lifegenskap. Den hofsamhet, med hvilken våra arbetare på senare tider vid flera tillfällen uppträdt, bär äfven vittne om massans politiska mogenhet.

En annan invändning mot den lika rösträtten, som hos oss ofta förspörjes af dem som vilja försvara fåtalets välde, är det ringa användandet af den hittills innehafda rösträtten. Om orsaken härtill äfven lätteligen skulle kunna spåras i den glesa befolkningen, med deraf följande långa afstånd, samt i ett hårdt och ansträngande arbete för lifvets uppehälle, som nästan uteslutande tager uppmärksamheten i anspråk, så utgör i alla fall en dylik företeelse hos *en* folkklass alldeles icke något skäl, hvarföre *en annan* skulle förnekas den viktigaste medborgerliga rättigheten eller deraf visa sig ovärdig.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt och öfvertygade om att bildningen och förmögenheten äfven efter den lika rösträttens införande skola erhålla sitt berättigade inflytande, våga vi vördsamt vända oss till Eder, såsom representanter för folkets *alla* klasser, med anhållan att Ni vid näst instundande riksdag behagade väcka motion om införandet af politisk rösträtt för hvarje myndig och välfrejdad man, som betalar skatt till stat eller kommun samt innehar öfriga kvalifikationer, som för rösträtts utöfvande kunna vara behöfliga.

Om ändring
i 14 § Riksdagsordningen.
(Forts.)

Denna skrift tillställes mig redan vid början af riksdagen. Att jag för min del icke komme att följa den uppmaning, som sista punkten i denna petition innehåller, har jag ärligen förklaradt för reformföreningens styrelse, hvilken jag redan uppgifvit, till mig öfverlemnade densamma. Herrarne behagade emellertid finna, att hvad som i denna skrift begäres väsentligen afviker från det förslag, som nu föreligger till denna Kammarens bedömande. För min del skulle jag gerna önska, att jag kunde med ja besvara den fråga eller uppmaning, som uti denna skrift till företrädesvis hufvudstadens representanter är ställd. Jag tilltror mig icke kunna göra detta. Emellertid vill jag öppet förklara, att det skulle vara mig kärt att kunna upplefva den dag, då sådana skrankor för den politiska rösträttens utöfvande, som i skriften omförmälas, icke vidare funnes.

Hvad angår den fråga, öfver hvilken Kammaren nu skall uttala sitt beslut, så är den, på sätt jag förut antydtt, redan fallen, och detta är en ytterligare anledning att icke onödigtvis upptaga den i öfrigt knappt tillmätta tiden. Frågan — äfven den nu föreliggande — har, så vidt jag kan förstå, icke heller kommit till en sådan utredning, att ett bestämdt omdöme derom kan eller bör uttalas; men så mycket anser jag mig böra säga, att, då jag tager för alldeles afgjort, att Kammarens flertal är benäget för att bifalla Utskottets hemställan, jag, för den händelse förhållandet vore ett annat, icke skulle vilja med min röst hindra, att förslaget blefve hvilande till en följande riksdag, så vidt sådant vore möjligt.

För öfrigt, mine Herrar, anser jag mig nu icke böra yttra något vidare, öfvertygad som jag är, att frågan icke lär komma att uteblifva vid den riksdag, som närmast följer denna.

Herr Axell: Jag skall ställa mig så till vida den förste talarens anmaning till efterrättelse, att jag helt enkelt och i yttersta korthet får förklara, att till de skäl, som för mig varit bestämmande att såväl i motionen som i Kammaren arbeta för dylika förslag, har kommit ett nytt skäl, nemligen den protektionistiska ström, som här i Kammaren vid denna riksdag och icke minst i dag uppenbarat sig.

Herr Casparsson: Jag kan icke fullkomligt ställa mig till efterrättelse den uppmaning talaren på göteborgsbanken nyss framstälde. Jag anser, att denna fråga har en så stor och genomgripande betydelse, att den väl tål vid att diskuteras. Jag hade jemväl tänkt att göra detta något utförligare, men jag skall nu förkorta mitt anförande. Jag vill till en början påpeka ett par origina uppgifter, som motionären lennat. Han har nemligen förklaradt, att orsaken, hvarför så få valmän inställa sig vid valförrättningarne, är att valen ske medelbart i de flesta valkretsar. Det är dock just tvärtom; om den ärade motionären hade velat hemta sina uppgifter

från den sist utgifna valstatistiken för år 1878, så skulle han hafva funnit att under nämnda år var antalet af de valkretsar, der valen skedde medelbart, 67, under det att omedelbara val egde rum i 73 valkretsar! Motionären säger vidare, att »uti intet konstitutionellt land torde för valrätten till folkombud för Andra Kammaren vara satt en så hög gräns och följaktligen valmännens antal i förhållande till befolkningen vara så ringa som i Sverige». Om detta påstående hade framställts af en person, som är rekryt på politikens område, så skulle det hafva kunnat förklaras, men att det kan framställas af en »lagrad veteran i vettets sold», är mera märkvärdigt. Jag har *svårt* att tro, att det skett af okunnighet, men anser det alldeles *omöjligt*, att det skett emot bättre vetande, ty deremot innebär motionärens aktningssvärda personlighet full garanti. Det måste sålunda hafva skett af obekantskap med förhållandena, och då jag förmodar, att han vid nästa riksdag återkommer med sin motion, så ber jag honom att till dess taga bättre reda på förhållandet i andra länder. Jag skulle kunna närmare visa, huru detta hans påstående saknar all grund; men jag vill spara dermed till en kommande riksdag — så framt jag icke får anledning att nu återkomma dertill.

Här i Kammaren har nyligen blifvit utdelad en broschyr. Den heter: »*Samhälliga Tidsfrågor*» af Anton Nyström, Med. Doktor. »*Den allmänna rösträtten.*» Der säger författaren på sid. 16: »Penningen befordrar vidare ofta en krypande underdånighet, som ned-sätter karakteren, hvarför den äfven af denna anledning bör fullständigt utdömas såsom en gradmätare på menniskovärdet;» men på sid. 17 heter det: »Hvad 400-kronors strecket beträffar, är det ju ungefär detsamma som intet streck alls, då de allra flesta frie arbetare måste anses i vanliga tider förtjena denna summa.» Detta yttrande af Doktor Nyström bekräftas på ett förvånande sätt af den embetsberättelse, som Landshöfding Treffenberg afgifvit rörande arbetarstrejken vid sågverken i trakten af Sundsvall. Af de tabeller, som finnas bifogade denna berättelse, visar sig, att af 1,548 derstädes vid 13 sågverk anstälde arbetare hafva 484 haft en inkomst af 800 kronor eller deröfver. d. v. s. 31,2 % af hela antalet; men att endast 4 hafva haft en inkomst understigande 400 kronor. Således äro de begge antipoderna, Herrar Treffenberg och Nyström, fullkomligt sammanstämmande i den uppgiften, att 400 kronors inkomst skulle utöfva samma verkan som »intet streck alls». — Jag gissar, att Herrarne litet hvar sett något, som i min ungdom kallades »*dissolving views*» och hvilka ord något oegentligt blifvit öfversatta med: »*dämbilder*». Man ser bilden på väggen: konturerna och färgerna äro bestämda och klara; men efter en stund börja konturerna oscillera, färgerna sammanflyta, och ett tu tre har man en helt annan bild. Förslaget att nedflytta strecket är att likua vid en sådan sammanflytande bild. Om så sker, så har man, utan den minsta vidare förändring i grundlagen, den allmänna rösträtten införd, men

*Om ändring
i 14 § Riksdagsordningen.
(Forts.)*

Om ändring utan alla de garantier, som man i andra länder ansett nödiga att i 14 § Riksdagsordningen. vid dess tillämpning vidtaga.

(Forts.)

Mine Herrar, denna fråga är af en så allvarlig och genomgripande betydelse, att jag får säga, att det sätt, på hvilket man här vill behandla densamma, stött min rättskänsla. Jag vill försöka att visa, huru man i detta fall gått till väga i vårt grannland Norge. Jag tror, att vi kunna säga, att vi »älsker dette landet» och att vi hafva mycket att derifrån inhemta och lära. Derföre vill jag något litet belysa de politiska rösträttsförhållandena i Norge; och detta så mycket hellre, som jag vet, att den ärade motionären äfven har stora sympatier för detta land och dess demokratiska författning. Huru gestalta sig då förhållandena der? De röstberättigade enligt grundloven utgjorde der i städerna år 1859 5,5 procent af invånarne. Detta antal har oupphörligen gått utföre, så att det 1876 utgjorde 4,2 procent. På landsbygden utgjorde de röstberättigade år 1859 4,9 procent och 1876 4,7 procent. Det synes således, att de representativa formerna i Norge äro för tränga, att befolkningen der växt i större förhållande än de röstberättigade. Hos oss är förhållandet fullkomligt motsatt. I Sverige utgjorde år 1872 de röstberättigade i städerna 5,3 procent och 1878 6,5 procent; på landet 1872 5,7 procent och 1878 5,9 procent. Det visar sig således, att hos oss de valberättigades antal tillväxt i större proportion än befolkningens och att valrättens gräns utvidgats utan någon särskild lagstiftningens åtgärd. I Norge hafva nu åtskilliga förslag väckts till valrättens utsträckning, men alla dessa hafva i två fall skilt sig från det nu föreliggande, i ena fallet derigenom att tjenare helt och hållet uteslutits; i det andra derigenom att i hvarje förslag inkomsten för utöfvande af rösträtt i städerna beräknats högre än för landsbygden; och detta af det lätt förklarliga skälet, att i städerna arbetarebefolkningen och arbetsförtjensten är rörligare än på landet, hvarföre man icke ansett det vara klokt att beräkna röst i städerna efter samma grund som på landet. Men när dessa förslag framställes, tro Herrarne, att norska Stortinget antog dem på rak arm? Nej, man tillvägagick på helt annat sätt. Man begärde en undersökning, som skulle utreda alla de statistiska förhållandena för att visa, hvilket inflytande hvar och ett af de väckta förslagen skulle utöfva. Denna statistiska kommission arbetade bortåt $1\frac{1}{2}$ eller 2 år, deri användes 62 personer och kostnaden uppgick till 45,900 kronor. Betänkandet upptog 186 sidor i stort quartformat, 160 tabeller voro bifogade och en dryg tom af bilagor åtföljde. Så går man till väga i Norge vid behandlingen af en fråga af sådan vikt som denna. Och här? Ena året väcka Herrar Borg och Ericsson motion i ämnet och utgången hänger på *en* röst i denna Kammar; det andra året väcka Herrar Hedlund och Ericsson motion i samma sak, och då vill man afgöra frågan utan att ens diskutera densamma.

Mine Herrar! Jag tror dock, att norrmännen i så fall hafva

visat mera politiskt omdöme än vi, om det är meningen att så behandla saken, som man synes vilja.

Jag skulle hafva mycket att tillägga och tror, att det är åtskilligt, som här behöfde belysas, men då jag hör, att Kammaren är så angelägen att få frågan så fort som möjligt undanstökad, skall jag inskränka mig till hvad jag nu yttrat och får yrka afslag å Utskottets betänkande.

*Om ändring
i 14 § Riksdagsordningen.
(Forts.)*

Herr Hedlund: Jag hade icke tänkt upptaga några under diskussionen framlagda argument till besvarande, men det är en sak, hvarför jag är ytterst sensibel, och det är när man slår mig i synen beskyllningen att hafva framkommit med missledande uppgifter, vare sig af okunnighet eller med uppsåt, ehuru man ej velat antaga det senare. Det hade varit önskligt, att den talare, som rigtade mot mig en sådan anklagelse, äfven uppgifvit de närmare omständigheter, hvarpå han grundade densamma.

Mitt resonnement stödde sig derpå, att i de konstitutionella land jag känner den politiska rösträtten är mera utsträckt än hos oss. Så är förhållandet t. ex. i England, der under den sista valkampen öfver tre millioner menniskor utöfvade valrätt, hvilket visar, att antalet valberättigade i detta land är relativt större än hos oss, der deras antal endast utgör mellan 5 och 6 procent af befolkningen. I Danmark är hvarje bofast man, som är man för sig, valberättigad. I Norge är valrätten inskränkt i afseende å städerna, men på landet är hvar och en valberättigad, som innehar matrikulerad jord af huru ringa omfattning som helst. Detta har, såsom vi veta, gifvit anledning till en i Norge mycket bedrifven rörelse, som består deri, att jorden flestades utportioneras, stundom blott till några kvadratfamnar, för att öka valmännens antal. I Tyskland är valcensus satt lägre än hos oss. I Frankrike hafva vi den allmänna rösträtten, och, om jag icke misstager mig, går äfven uti Italien välrätten djupare ned än hos oss. Huru förhållandet är i Holland och Belgien, kan jag icke säga, men de länders antal, uti hvilka, efter hvad jag nu anfört, valrätten är mera utsträckt än i Sverige, torde vara tillräckligt, för att jag må kunna anses hafva stöd för min åsigt.

Deremot får jag bekänna, att jag blef något öfverraskad af den ärade talarens uppgift om mängden af de omedelbara valkretsarne. Jag utgick från den synpunkt, att landet i öfvervägande mån begagnade sig af det medelbara och städerna af det omedelbara val sättet. Nu har jag ej kommit att se efter, huru vida detta förhållande i sista tiden ändrats, derigenom att allt flera valkretsar på landsbygden öfvergått från medelbara till omedelbara, men då skilnaden emellertid är ganska obetydlig, torde misstaget ej hafva varit förtjent af särskild uppmärksamhet.

Hvad beträffar talarens öfriga argument, skall jag icke upptaga tiden med deras bemötande. Jag hoppas, att frågan nästa riksdag skall återkomma och att Konstitutions-Utskottet då skall tidigare,

Om ändring
i 14 § Riksdagsordningen.

än nu varit fallet, inkomma med sitt betänkande, på det att frågan må kunna blifva föremål för en så fullständig pröfning som möjligt.

(Forts.)

Friherre Nordenfalk, som inom Utskottet anmält reservation mot vissa delar af den utaf Utskottet använda motivering, anförde: Då Kammararen efter Medkammararens beslut icke tyckes vilja använda mycken tid på diskussion i detta ämne, skall jag fatta mig helt kort. Men då en talare yrkat afslag å Utskottets betänkande och då jag icke hört någon yrka bifall till detsamma, skall jag bedja att få göra det, på samma gång som jag anhåller att få säga några ord, huru jag önskar detta mitt yrkande uppfattadt.

Det torde väl icke vara mången af dem, hvilka något närmare begrundat denna allvarliga fråga, som icke kommit till den öfvertygelse, att, såsom både hos oss och i andra länder flera gånger skett, en nedsättning i nu gällande bestämmelser om valrätten förr eller senare måste ega rum. De flesta torde med andra ord vara ense om, att det är endast en tidsfråga, när denna förändring bör ske. Nu menar en del att denna ändring är farlig och att vi böra dröja dermed, samt att, när en utvidgning af valrätten en gång skall göras, den då med ens må sänkas ända ned till obegränsad rösträtt. För min del betvivlar jag klokheten i ett sådant förfarande. Jag tror, att samhället mår bäst af, att ändringar uti en så vigtig sak som valrätten göras gradvis, och min öfvertygelse är, att vårt land är moget för att ett steg uti detta hänseende nu kan tagas. Med den onekligt ökade allmänna bildning vårt skolväsende medfört kan det svårligen vara normalt, att en knapp fjerdedel af landets myndige män ega ensam rätt att utse ombud att beskatta och lagstifta för den 16 gånger större befolkningen. Och hvad som härvid ej är rätt, kan svårligen vara klokt att oförändradt bibehålla.

Hvad beträffar min åsigt om hur långt steget bör tagas, vill jag hänvisa till mitt uttalande i denna fråga i fjor, hvari jag antydde att en utredning först bör ega rum, innan det föreslagna stadgandet i alla dess detaljer skall kunna genomföras. Inom Utskottet föreslog jag att gränsen nu skulle sättas vid 600 kronors inkomst, emedan den utredning, som förelåg, möjligen kunde vara tillräcklig för att utan vidare numerisk utredning än den föreliggande vidtaga detta steg; men då ingen enda af Utskottets ledamöter från Första Kammararen ville vara med om att nu föreslå *någon* förändring, förelåg det för mig, — såsom det ju ofta i analoga fall måste göra för Kammararens ledamöter, — att sluta mig till den mening, som närmast öfverensstämde med min egen. Och då jag på grund af uttalanden i Första Kammararen var öfvertygad om, att det denna gång såväl som i fjor för Andra Kammararen blott kunde blifva fråga om att uttrycka en opinionsyttring om befogenheten af en utvidgad rösträtt, slöt jag mig till den mening, som af de flesta af mina kammarkamrater understöddes. Men jag för min del måste dock dervid fästa uppmärksamheten på att den, som verkligen vill verka

för en modifikation om rösträttsbestämmelser, icke bör sätta sig emot en sådan utredning. Jag skall bedja att få bekräfta den talares i min närhet påstående, som antydde hvad senast Norge gjort i detta fall, och jag vill instämma i hans påstående att en utredning motsvarande den, som der i rösträttsfrågan är gjord, äfven är hos oss behöflig, innan saken afgöres. Jag är i tillfälle att visa den i Norge gjorda utredningen för dem af Kammarens ledamöter, som deraf kunna vara intresserade; och af den torde framgå att det för ett Utskott icke är möjligt att åstadkomma någon sådan.

*Om ändring
i 14 § Riksdagsordningen.
(Forts.)*

Jag har angifvit under hvilka förbehåll jag instämt i Utskottets förslag; och jag vill ännu en gång betona, att den af Utskottet gjorda numeriska utredningen ej är tillräcklig för att kunna i detalj afväga lämpligheten af alla bestämmelser, som i Utskottets förslag förekomma, och att ett bifall, helst numera efter Första Kammarens afslag, endast kan vara en opinionsyttring att frågan ej bör falla.

Herr Casparsson: Den ärade motionären har uppmanat mig att styrka de uppgifter jag lemnat, för att visa att han misstagit sig; och jag är beredd att så göra. De äro hemtade dels ur Charbonniers arbete: »Organisation Électorale» och dels ur Rydins: »Svenska Riksdagen».

I *Belgien* och *Holland*, länder som beträffande folkmängd och politisk betydelse närmast äro att jemföra med Sverige, är valcensus, i Belgien trettio kronor och i Holland 30—240 kronor, olika i de olika staterna. I *Italien*, hvars representationsform är af jemförelsevis ny datum, är census satt till omkring 29 kronor.

Valen till tyska Riksdagen äro visserligen grundade på allmän rösträtt; men här föreligger den viktiga omständighet, att representantkallet inom den tyska Riksdagen icke är förenadt med något arfvode, hvilket gör att den mindre bemedlade icke kan utan största svårighet åtaga sig ett sådant uppdrag. Och hvilketdera är mest liberalt, antingen att, såsom i Sverige, lemna ett sådant arfvode, så att till och med den minst bemedlade icke behöfver afhålla sig ifrån åtagandet af uppdraget, eller att icke lemna något arfvode alls?

I de smärre tyska staterna är valrätten nästan öfverallt allmän, men inom de allra fleste utöfvas den medelbart genom elektoror, och inom åtskilliga af dem har man stadgat en census för valbarhet till elektor. I Baden är denna census bestämd till ett kapital af 15,000 kronor eller en årlig inkomst af 2,250 kronor eller ock en pension, motsvarande civil- eller ecklesiastik-embetsmans lön. I Hessen skall elektor erlägga en skatt af minst sextio kronor. Äfven i Preussen och Oldenburg ske valen genom elektoror, fördelade efter skattebidrag i tre olika klasser.

Öfverallt således har man sökt att moderera verkningarne af den allmänna rösträtten.

I England är visserligen valrätten temligen utsträckt, men på

Om ändring
i 14 § Riks-
dagsordningen.
(Forts.)

samma gång äro vissa begränsningar uppställda. För deltagande i val inom städerna erfordras besittningsrätt till boningshus eller fastighet som gifver 180 kronor i inkomst. Jag skall icke ingå för mycket i detaljer. Jag har blott velat antyda den restriktion, som i detta afseende blifvit gjord. För att få utöfva valrätt på landet, skall man antingen på lifstid eller på sextio år innehafva jord, som lemnar en årlig inkomst af nittio kronor, eller på lifstid eller sextio år arrendera jord, som lemnar etthundraåttio kronors inkomst. Brukar man jorden på kortare tid, erfordras för valrätt att egendomen lemnar årlig afkastning af niohundra kronor. I England finnes derjemte den restriktion, att parlamentsledamotens uppdrag icke är förenadt med någon ersättning, hvilket naturligtvis i fråga om kompetensen medför samma effekt som i Tyskland.

Med ett ord, här förekomma en mängd förhållanden, som äro nödiga att beakta, innan man tager ett så viktigt steg som nu är i fråga.

Hvad beträffar Herr Axells yttrande, att man måste utsträcka rösträtten i anseende till den allt mer sig utbredande protektionismen, så ber jag att få erinra, att Amerika är ett land, der den politiska rösträtten är så utsträckt som möjligt, men hvarest protektionismen frodas alldeles förträffligt.

Utskottet har vid sitt betänkande fogat åtskilliga tabeller, hvilka jag tror tåla vid att närmare studeras. Jag tog mig i fjor friheten att i denna fråga anföra åtskilliga sifferuppgifter; och till min tillfredsställelse finner jag att samma uppgifter stämma väl öfverens med Utskottets tabeller, om hvilka Utskottet säger att de nog förtjena afseende. Här finnas upptagna de kommunalt röstberättigade och de politiskt röstberättigade; och skilnaden mellan dessa siffror angifver ungefärligen antalet af de nya valberättigade, som enligt Utskottets förslag skulle tillkomma. Det uppstår visserligen fortfarande någon skilnad mellan kommunal och politisk rösträtt. Herr Hedlund ville i fjor utsträcka den politiska rösträtten äfven till *qvinnan*; men i år omnämnas hon icke, hvadan hon utgår ur räkningen. Vidare skulle de, som arrendera mindre fastighet än 3,000 kronors värde, likasom egare af fastighet af mindre värde än 500 kronor, hafva kommunal, men icke politisk rösträtt. Men jag tror, att detta icke kommer att medföra någon väsentlig skilnad, utan att tabellerna ganska nära angifva det antal, som genom rösträttens utsträckning skulle få politisk valrätt. Det visar sig då, att landsbygden skulle vinna en tillökning af 77 procent och städerna en tillökning af 233 procent. Tillökningen skulle uppgå i Stockholm till 252, i Göteborg till 282, i Malmö till 250 och i Norrköping till 197. På landsbygden skulle förhållandet ställa sig olika. Antalet nya valberättigade skulle i Kopparbergs län uppgå till 149, i Malmöhus län till 120, i Södermanlands län till 115, i Stockholms och Örebro län till 104 och på Gotland till 101 procent. Minsta tillökningen skulle uppstå i de småländska länen och i Norrbotten.

Med ett ord dessa tabeller gifva anledning till åtskilliga betraktelser. Det är därför skäl att Kammaren noga betänker sig, innan den på rak arm antager ett förslag, som icke lemnar den ringaste säkerhet huru de politiska förhållandena skola gestalta sig i framtiden. Jag var verkligen beredd att lemna en fullständigare utredning af frågan; men då jag redan hört, att Kammaren har bråttom, så skall jag afstå derifrån och inskränka mig till att fortfarande yrka afslag å Utskottets förslag.

*Om ändring
i 14 § Riksdagsordningen.
(Forts.)*

Herr Dickson: Jag skall yttra mig så kort som möjligt och endast framställa de hufvudsakliga skäl, som bestämt mig för att yrka afslag på Utskottets betänkande.

Enligt Riksdagsordningen är hvarje valman på samma gång valberättigad. Om jag nu också kan medgifva, att en tillökning i valmännens antal icke skulle innebära något samhällsvådligt, hemställer jag dock, huruvida det vore lämpligt, att en person med 400 kronors inkomst vore valbar till ledamot af Riksdagen. Han kan icke vara i den oberoende ställning, som jag önskar att hvarje riksdagsman bör hafva. Den ärade motionären anförde i sitt yttrande något om det stora antalet valmän i England, och der är valmännens antal visserligen stort. Men om man tager i betraktande, att icke blott i England, utan förmodligen äfven i andra länder det fordras helt olika kvalifikationer för *valrätt* och att vara *valbar*, så tror jag att denna omständighet, hvilken jag icke förut af någon talare hört framhållas, torde visa, att innan man företager en nedsättning i census, man äfven måste göra den förändring i Riksdagsordningens stadganden härom, att några särskilda kvalifikationer bestämdes för att vara valbar. Jag tror visserligen, att, om en sådan förändring skedde, antalet valmän utan någon synnerlig risk kunde utsträckas ganska betydligt. Att ett streck alltid är godtyckligt, medgifver jag fullkomligt. Likaså tror jag, att det bland dem, som nu stå under strecket, fins mången, som är mycket bättre kvalificerad att deltaga i allmänna angelägenheter än mången, som står öfver strecket. Men samma godtycklighet, som nu råder vid ett streck af 800 kronor, skall också, ehuru i mindre grad, råda, om gränsen bestämmes till 400 kronor. Det blir i alla fall penningen, som kommer att göra sig gällande. I Riksdagsordningen har man så mycket som möjligt skattat åt personlighetsprincipen; men den kan aldrig göra sig *fullkomligt* gällande. Ett streck måste därför finnas; och Utskottet har mycket riktigt anmärkt, att det streck, som 1865 bestämdes till 800 kronor, genom omständigheterna betydligt sjunkit sedan den tiden, ty 800 kronor äro icke så mycket nu som 1865, då den nya Riksdagsordningen infördes. Men, som sagdt, så länge det stadgande kvarstår i Riksdagsordningen, att hvarje valman tillika är valbar till Kammaren, kan jag icke vara med om en nedsättning i census.

Om ändring
i 14 § Riksdagsordningen.
(Forts.)

Herr Berg: Jag skall följa den uppmaning, som blifvit gjord att tala kort, och därför inskränka mig till att hufvudsakligen instämma med hvad vice ordföranden i Konstitutions-Utskottet anförde, utom i det slut hvartill han kom eller det yrkande han framstälde. Jag är ense med honom derutinnan att den fråga, som nu föreligger, angående utsträckt rösträtt, endast är en tidsfråga; men tillika en fråga, som allvarligt bör tagas i öfvervägande och allvarligt undersökas så, att, innan man fattar beslut, man kan hafva klart för sig hvarthän beslutet kan leda samt att man således först efter en omsorgsfull utredning i detta hänseende kan fatta ett för vårt land nyttigt och af nödvändigheten påkalladt beslut. Men då nu ingen sådan undersökning egt rum och jag således icke kan bedöma konsekvenserna af det förslag, som blifvit framlagdt, så kan jag icke med den ärade talaren tillstyrka bifall till Utskottets förslag, utan måste för närvarande låta frågan falla. Detta är det enda, som jag har att säga i denna fråga.

Grefve Björnstjerna instämde med Herr Berg.

Herr Ola Andersson i Burlöf: Det är väl, att man på allvar börjar påyrka och medgifva utredning af denna fråga. Ty den är, enligt min öfvertygelse, af den beskaffenhet att den icke kan fortfarande till framtiden undanskjutas, lika litet som den begäran, som blifvit från de arbetande klasserna framställd, är obillig. Jag kan väl förstå, att den, som är van att styra och ställa med egna och andras angelägenheter, icke gerna vill derutinnan oroas och icke heller gerna se, att man vill dela makten med honom. Men det bevisar icke att det är rätt att han ensam innehar makten, och den makt vi och våra lika innehafva, är icke ensamt vår, det är hela samhällets makt. Jag skulle vilja, att man kommer ihåg, att till de millioner, som behöfvas för landets styrelse och landets väl i allmänhet, få jemväl de bidraga direkt och indirekt, hvilka icke hafva politiska rättigheter, och om man vill att dessa skola bidraga såväl härtill som till att försvara vårt fädernesland, så borde man väl också taga någon hänsyn till deras begäran om att erhålla politiska rättigheter. Af detta skäl är det jag vill biträda Utskottets förslag, och jag anser ett bifall dertill icke skulle innebära någon våda. Men jag är gerna med om att en utredning åstadkommes för att med ledning deraf kunna beräkna till hvilket resultat en förändring, sådan som den i fråga satta, skulle leda, ehuru jag ber att få erinra derom att såväl enligt nu gällande bestämmelse i 14 § Riksdagsordningen som enligt den föreslagna förändringen, »valrätt tillkommer inom den kommun, der han bosatt är, en hvar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad man» o. s. v.; och ingen är i kommunens angelägenheter röstberättigad, som icke fullgjort sin skyldighet att erlægga skatt till kommunen; men för dem, som fullgöra sin skyldigheter, är jag icke det ringaste rädd. De, som fullgöra sina skyldigheter i nämnda hänseende, äro ordentligt folk, som, då de fullgöra

dessa sina skyldigheter, utan fara kunna medgifvas den rättighet, hvarom här är fråga.

Jag anhåller om bifall till Konstitutions-Utskottets förslag.

I detta yttrande förenade sig Herrar *A. Hansson, Halldin, E. P. Jonsson, Olof Andersson* i Lyckorna, *Sven Nilsson, O. B. Olsson, Folke Andersson, Chr. Assarsson* och *Aug. Börjeson*.

*Om ändring
i 14 § Riksdagsordningen.
(Forts.)*

Herr Key: Då jag hyser alldeles samma åsigter i år som förlidet år i denna fråga, så behöfde jag kanske icke angifva min ståndpunkt emedan flertalet af dem, som då deltog i debatten derom, äfven nu äro närvarande och måhända torde erinra sig den. Jag erkänner villigt, att frågan i mångens uppfattning ännu är i behof af utredning och att ett bifall till motionärens förslag skulle i vanlig mening sakna praktisk betydelse, då Första Kammaren redan afslagit detsamma. Men om icke blott Första Kammaren utan äfven den Andra Kammaren på detta sätt oafslåtligen afslår hvarje förslag i ämnet, den ena Kammaren af principiella skäl först och den andra sedan, emedan frågan då icke längre har »praktisk betydelse»; om ingendera Kammaren ger sitt bifall blott därför att den vet eller tror sig veta, att Medkammaren icke vill någon reform och att hvarje förslag i frisinnad riktning skall sakna all praktisk påföljd, — om, säger jag, detta sker alltjemt, hur skall man då ens få någon utredning af frågan, huru skall man då kunna förvänta något intresse eller någon lifaktighet inom Konstitutions-Utskottet? Huru kan man tro att Utskottet skulle våga sig fram med en opartisk och omsorgsfull utredning, om Utskottet vet, att en sådan icke skall mottagas på det sätt, den förtjenar, och att det i stället måste hysa den tanken, att allt hvad man skulle vilja göra i detta fall vore förgäfvets.

Talaren på uplandsbänken anförde åtskilliga siffror från åtskilliga länder i Europa. Jag skall också anföra några siffror, hvilka hafva den förtjensten och anspråkslösheten att de äro uteslutande svenska. Jag sade förlidet år att frågan föll framåt; och jag hoppas, att den skall göra det äfven i år. I fjor föll frågan i Första Kammaren med 81 röster mot 25; i år har hon fallit der med 95 röster mot 12. Man skulle alltså kunna tycka, att frågan der kommit att falla baklänges; men så är icke förhållandet. I fjor afstyrkte Konstitutions-Utskottet bifall till de då väckta förslagen; i år har Utskottet tillstyrkt bifall. Visserligen har detta skett på den förseglade sedeln, det är sant; men — det har skett, och dessutom, i fjor voro icke ens alla Utskottets ledamöter från denna Kammare eniga för bifall, men det hafva de varit i år, och detta anser jag för ett framsteg. Vidare var det af Konstitutions-Utskottet i fjor afgifna afstyrkande förslaget icke åtföljdt af någon nämnvärd utredning och icke heller försedt med några upplysande tabeller, såsom förhållandet är i år. Man må hafva flera eller färre anmärkningar mot dessa tabeller; men nekas kan dock icke, att de i mycket äro upplysande. Om utredningarna från Konstitutions-Utskottet

Om ändring
i 14 § Riksdagsordningen.

(Forts.)

på detta sätt stiga år från år, så skall man till slut få ett ganska ordentligt och godt material för frågans bringande till en slutlig lösning.

Jag är fullt öfvertygad derom, att frågan flere gånger skall falla, att den icke skall gå igenom nästa år eller på flere år. Men det hindrar icke att Kammaren bör uttala, i hvilken rigtning Kammaren vill att reformen skall gå, och om Kammaren vill reformen.

Det är så vanligt här i verlden, att de, som äro privilegierade och gynnade framför andra, gerna vilja behålla sina företrädesrättigheter och fortfarande hålla dessa andra under förmyndarskap. Likaså faller det t. ex. sällan de äldre in att ungt folk äfven blir äldre med hvarje dag, och mången gammal kan icke tänka sig, att de unga också blifva andligen och lekamligen vuxne. På samma sätt är det med de politiskt berättigade klasserna: de glömma så lätt att andra klasser uppväxa till lika stor politisk mogenhet som de sjelfva. Jag ber att såsom bevis på ett vidgadt politiskt berättigande få anföra några få, men talande siffror om folkundervisningen.

Sverige har ett folkskoleväsende, sådant som få länder på jorden ega. Sedan folkskoleundervisningsstadgan utkom den 18 Juni 1842, d. v. s. sedan 38 år, har det varit stadgadt, att i hvarje socken på landet och hvarje stadsförsamling skall finnas minst en fast skola eller flera, efter behof. Låt om oss då se till hvad vi efter dessa 38 år nu hafva. År 1878 hade vi icke mindre än 2,969 fasta skolor, 939 flyttbara, 870 mindre skolor och 4,403 småskolor. Antalet af de barn, som i dessa skolor undervisades, var i de fasta skolorna 248,566, i de flyttbara 98,328, i de mindre 43,590 och ismåskolorna 187,107. — Med en så ofantlig utveckling af vårt folkskoleväsende, tro icke Herrarne, att det uppväxer i vårt land, generation efter generation, en mängd af nu politiskt oberättigade, som, i följd af den bildning den inhemtat och sedan vidare förkofrar, blifvit och blir allt mer och mer berättigad att äfven få ett ord med i laget vid stiftandet af de lagar, som röra dessa oberättigade sjelfva likaväl som oss?

Som jag förut sagt, frågan har icke någon praktisk betydelse denna gång; men såsom en opinionsyttring af Andra Kammaren har den dock sin vikt, och i ansende härtill hoppas jag ock, det Andra Kammaren vill bifalla Utskottets förslag. Det kommer nog tillbaka nästa år och året derpå också, till dess frågan får sin lösning, hvilket jag är öfvertygad kan komma att ske inom ett årtionde. Och då skall det gå med denna förändring som med representationsförändringen. Alla de skräck- och dimbilder, som den ärade talaren på upplandsbänken tyckte sig skåda på väggarne här, komma att försvinna. Verkligheten skall utplåna dem.

Jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

Häruti instämde Herr *Jonas Petter Nilsson*.

Herr Samuel Johnson i Hvetlanda: Då jag begärde ordet, hade ännu ingen målsman uppträdt till förmån för dem, som stå under strecket; men sedan nu flere talare yttrat sig i den rigtningen, kunde

jag inskränka mig att instämma med dem och i synnerhet med Herr Ola Andersson, som så varmt uttalade hvad jag i detta hänseende ämnade säga. Jag ber dock att till hvad sålunda yttrats få lägga några få ord.

*Om ändring
i 14 § Riksdagsordningen.*

(Forts.)

Då man ser de så kallade arbetareföreningarna och deras sammankomster, märker man ock med hvilken parlamentarisk takt de föra sina diskussioner och hvilken skicklighet de utveckla, och i följd häraf anser jag ock, att de kunde uppträda i hvilken riksförsamling som helst. Hvarför skulle man då vägra dessa män att här få ett ord med i laget? För min del tycker jag detta vore mycket illa.

Min vän Jöns Rundbäck tycktes hysa några skrupler, huruvida icke möjligen de stora fabriks- och egendomsherrarne skulle kunna kommendera sina underhafvande att rösta på den de förre helst önska. Min öfvertygelse är att så icke skall blifva fallet, utan att dessa arbetsgifvare skola låta sina arbetare rösta efter sin öfvertygelse, men icke kommendera dem att rösta vare sig på dem sjelfva eller andra. Men äfven om så skulle blifva fallet, så tror jag, att om vid den tiden de stora nu på dagordningen stående grundskatte- och försvarsfrågorna blifvit lösta, det då icke skall blifva några partibildningar mera, utan alla endrägtigt sträfva till samma mål, och att det derför icke skulle göra något, om personer af den ena eller andra klassen komma in såsom riksdagsmän. Jag skall då icke beklaga, om städernas eller landets representanter blifva till antalet öfvervägande, ty alla komma att hafva samma mål och några partistrider skola icke mera finnas.

Under sådana förhållanden ser jag icke den ringaste fara i förslaget, utan önskar det all framgång.

Herr Lind: Att Herr Casparsson skulle vara emot det nu föreliggande förslaget, viste jag nog förut; jag hade deraf godt minne sedan i fjor. Men att han skulle komma med något nytt förslag trodde jag icke. Jag förstår icke, hvarför han icke ställt frågan på sin spets genom att yrka bestämdt afslag i stället för att genom detta nya förslag föranleda tvister i åratal och kanske nedläggande af komitéer för att utreda frågan. Hvertill skulle en sådan utredning tjena? Skall det behövas någon utredning för att tillerkänna den del af folket, som ännu står under strecket, rätt att deltaga i politiska värf? Männe denna utredning skulle afse att utröna, om ett val skulle komma att falla på en kapten eller en bonde, på en tjänsteman eller handtverkare? Jag kan visserligen icke föreställa mig, att utredningen skulle gå i det syftet, men jag vet heller icke något annat som man från det hållet skulle med denna utredning önska. Det förefaller mig besynnerligt, att Herrarne kunna vara så rädda för att gå in på denna rättvisa sak, som nu är i fråga. Hvarför pålägger svenska Riksdagen detta folk skatter och utskylder, både direkta och indirekta? Då vill Riksdagen nog hafva

Om änäring
i 14 § Riks-
dagsordningen.
(Forts.)

dem med när det är fråga om att de skola släppa till pungen; men att de skola hafva ett ord med i laget, det vill man icke tilllåta. Detta kan jag icke finna lämpligt. Jag tycker, att det är vanärande, att vi skola vilja afhålla våra arbetare och mindre bemedlade klasser från att deltaga i statens angelägenheter. De, som äro rädda för att låta dem göra detta, måste se spöken på ljusa dagen. Jag får på det varmaste förorda bifall till Utskottets förslag.

Herr Wieselgren: Om man, såsom den siste talaren, anser saken klar och då slutar sitt anförande med att yrka bifall till förslaget, finner jag ett sådant yrkande icke underligt; men att man, ehuru man anser frågan vara *utredd*, ändå yrkar bifall till förslaget, det kan jag icke begripa. Man säger väl, att det blott är fråga om en opinionsyttring. Ja, så är det, men den kommer att vitsorda icke blott en viss åsigt i fråga om den allmänna rösträtten, utan äfven Andra Kammarens uppfattning af sin skyldighet såsom lagstiftande myndighet. Ty erkänner man allmänt, att frågan *icke är utredd*, önskar man en utredning, men ändå beslutar saken, just den, som *icke är utredd*, så har man i och med detsamma sagt: vi hafva ännu icke den grund, som behöfves för att vi må kunna bilda oss en riktig opinion; men opinionen, den hafva vi ändå! Detta är origtigt och ovärdigt en lagstiftande myndighet. Ty vi sitta icke här såsom enskilda personer med tycken hit och tycken dit, utan vi sitta här såsom ledamöter i Riksdagens Andra Kammare och fatta i sådan egenskap våra beslut. Då man i allmänhet tyckes vara ense om att frågan icke är utredd, torde man böra hålla inne med yrkanden om bifall till saken, helst om vi alla önska få den utredd. Jag för min del yrkar afslag å betänkandet.

Herr J. Andersson i Häckenäs: Jag vill på förhand tillkännagifva, att jag instämmer så väl i Herr Ola Anderssons yttrande som i Herr Keys. Jag instämmer med den sistnämnde deri, att man icke behöfver alltför mycket gifva sig in i främmande länders förhållanden, utan hellre se till, huru det förhåller sig i ens eget land; och jag tror, att om man gör det, så finnes det tillräckliga skäl, som tala för ett bifall till Utskottets förslag. Frågan är icke ny; den har betraktats från flera synpunkter och diskuterats inom Kamrarna flere föregående riksdagar och allt mer och mer kommit till mognad, och företeelserna på sista tiden hafva ådagalagt detta. De petitioner, som afgifvits, rättfärdiga äfvenledes fullkomligt Konstitutions-Utskottets tillvägagående. Vid föregående riksdagar har man ofta yttrat, att det icke vore så nödvändigt att utsträcka rösträtten, emedan intet väsentligt uttryck för behovet häraf gifvit sig tillkänna. Men jag vill hemställa till Herrarne, om detta numera kan angifvas såsom ett skäl mot denna utsträckning. Det finnes nu tydliga bevis på behovet af en utvidgad rösträtt; och det är också tydligt ådagalagdt, att de, som önska komma i besittning

af den politiska rösträtt, som här är föreslagen, hafva höjt sig till en ståndpunkt, som gör dem berättigade att komma i åtnjutande deraf. Jag anser, att det icke allenast är rättvist, utan politiskt klokt att nu gifva efter; ty jag har aldrig kommit underfund med, att det varit lyckligt att oupphörligt säga nej till reformer, som innebära en rättvisa. Följderna af att ständigt säga nej till en reform, som har så mycket rättvisa för sig, kunna blifva ganska betänkliga. Så väl på de skäl som äro i motionerna angifna som de skäl, hvilka finnas anförda i Utskottets förslag, anser jag således, att Andra Kammaren icke bör afslå Utskottets förslag, utan anhåller för min del om bifall till detsamma.

*Om ändring
i 14 § Riksdagsordningen.
(Forts.)*

Herr Ola Månsson: Då man anser det vara rättvist att af den samhällsklass, som nu står under strecket, uttaga skatter efter hvars och ens förmögenhet samt ålägger dem att bidraga till landets försvar, jemförelsevis kanske i högre grad än andra samhällsklasser; så anser jag för min del det icke blott vara rättvist, utan äfven klokt att åt dem öfverlemna de politiska rättigheter, hvarom här är fråga. Jag kan icke finna det vara på något sätt med rättvisa förenligt att utestänga dem från dessa rättigheter, ty vill man utestänga dem derifrån, bör man också befria dem från skyldighet att betala skatt och skyldigheten att bidraga till landets försvar.

Jag tror, att dessa förhållanden böra af hvar och en beaktas, och förordar på det varmaste bifall till Utskottets hemställan.

Friherre Nordenfalk: Då jag är varmt öfvertygad om, att en förändring i den riktning, som här är föreslagen, skall tillföra samhället krafter, väl behöfliga, om bistra tider komma, så måste det vara mig angeläget att, för så vidt jag kan, förebygga en missuppfattning, som kunde fördröja framgången deraf. Jag begärde ordet, då den ärade vice ordföranden i Stats-Utskottet yttrade, att Konstitutions-Utskottet säkerligen ett annat år skall framkomma med den fullständiga numeriska utredning af frågan, hvilket han och flere andra talare med mig anse vara behöfligt för ett slutligt afgörande af den omfattning en grundlagsförändring häri bör ega. Jag ber få upprepa, att det icke är möjligt för Konstitutions-Utskottet att åstadkomma någon fullständig sifferutredning; densamma fordrar nemligen långt mera tid och krafter än hvilket som helst Konstitutions-Utskott skall kunna för detta ändamål prestera. Mig synes därför att Riksdagen förr eller senare och ju förr dess bättre bör hos Regeringen anhålla att genom Statistiska Centralbyråns försorg föranstalta en utredning i ungefärlig likhet med den af mig företedda norska. Gentemot hvad den ärade talaren på göteborgsbänken yttrade derom, att det låge en inkonsequens deri, att man, under erkännande att en fullständig utredning af frågan saknades, ändock uttalade en opinion i densamma, ber jag få anmärka att just så har man gått till väga i Norge. Och så måste man förfara äfven här,

Om ändring
i 14 § Riksdagsordningen.
(Forts.)

att man, vid begäran om en utredning, måste angifva de olika förslag, rörande hvilkas numeriska resultat en utredning önskas verkställd. Jag åberopar mig i detta afseende på den förut nämnda utredning, som gjordes i Norge; denna afser just de olika förslag, för hvilken man inom Stortinget uttalat sig.

Herr Casparsson: Den ärade representanten från Södra Tjust sade, att jag målat »*skräckbilder*» på väggen. Jag sade blott att ur ett bifall till det föreliggande förslaget kommer ovilkorligen den allmänna rösträtten att framgå, och jag stödde mig i detta afseende på ett yttrande af Doktor Nyström. När han sagt det, måtte det väl vara sant!

Samme ärade representant yttrade år 1871: »Vi äro icke en nation, som lagstiftar lättsinnigt». Nu medgifver han, att denna fråga icke är så utredd, som den borde vara; men ändock förordar han bifall till förslaget. Han talade 1877 om »*politiskt allvar*». Då får jag säga, att jag anser norrmännen hafva ådagalagt långt mera »*politiskt allvar*», då de i en liknande fråga, innan de fattade beslut, först föranstaltade en sorgfällig utredning. Jag hoppas att Sveriges hemmansbrukare skola ådagalägga samma allvar, som Norges »*gaardbrugere*» i detta afseende visat.

Herr Sven Nilsson: Jag har redan tillkännagifvit min åsigt i denna fråga, då jag nyss förklarade mig instämma i hvad Herr Ola Andersson yttrat. Men då här uppstått tal om att föranstalta en ytterligare utredning af frågan, innan vi deri fatta beslut, så får jag säga, att jag för min del icke kan finna annat än att denna utredning endast skulle utvisa, hvad vi redan förut veta, nemligen att en stor massa, synnerligast af de arbetande klasserna inom Sverige som betala bevilling till staten, äro i politiskt hänseende oberättigade att välja ombud till riksdagen. Jag ber sålunda få fästa Kammarens uppmärksamhet på, att jag icke inser, hvartill en dylik utredning skulle tjena.

Det har åtskilliga gånger inom denna Kammare varit ifrågasatt att vidtaga en förändring i den kommunala rösträtten, och man slutade på samma sätt som nu är föreslaget, med att begära en utredning. Hvad har då denna utredning utvisat? Jo, den har utvisat, att det t. ex. finnes icke mindre än omkring 60 kommuner inom landet, der en enda person har öfver hälften af kommunens alla röster vid kommunalstämmen. Utredningen utvisade sålunda endast, hvad man förut viste, eller de missförhållanden, hvaröfver man allmänt klagat. Efter denna så kallade utredning har man i Andra Kammaren med stöd af nämnda utredning fortfarande begärt en förändring i bestämmelserna om den kommunala rösträtten. Men hvad hafva vi vunnit med denna? Platt ingenting. Ehuru den begärda utredningen utvisade rigtigheten af hvad som öfverklagades, och på grund hvaraf utredningen äfven be-

gärdes, vill man nu icke höra talas om en sådan förändring. Sedan man väl fått utredningen, kastade man den åt sidan. Det går alltid så lätt att komma ifrån en sak, som man icke vill, genom att begära en utredning; och sedan man fått en sådan, bryr man sig vanligen icke vidare om den.

*Om ändring
i 14 § Riksdagsordningen.
(Forts.)*

Jag kan icke förstå annat än, om vi ålägga de arbetande klasserna allmän värnpligt samt att betala skatt till staten, så är det väl ock i sin ordning, att vi, såsom deras målsmän, äfven böra lemna dem tillträde till Riksdagen, så att de sjelfve få deltaga i bestämmandet af de bördor, de skola bära. Jag tror det vara bättre, att Riksdagen nu af sig sjelf tager ett sådant steg, än att vänta till dess Riksdagen blir tvungen dertill, ty steget kan då lätteligen blifva större än man önskade, och blifva allt för stort på en gång, hvilket måhända ej skulle vara nyttigt för landet. I politiskt afseende är det ju en grundsats, att det är farligt att under oroliga tidsförhållanden vidtaga några förändringar i sådana frågor som den föreliggande, och det är långt säkrare och bättre att passa på, medan tiderna äro lugna.

Då nu det föreliggande förslaget icke skulle inrymma andra i riksdagen än dem som erlægga bevilling efter andra artikeln bevillningsstadgan, och då jag alltid förordat en sådan utsträckning af den politiska rösträtten, kan jag således icke annat än yrka bifall till förslaget och hoppas, att detta äfven skall blifva Andra Kammarens beslut.

Herr Lindmark: Utom den mängd andra klasser, som, trots alla sträfvanden efter likställighet, finnas i hvarje samhälle, hafva vi också de två stora klasserna optimister och pessimister. Till hvilken af dessa tvenne klasser motionären hör, förmodar jag ingen af Kammarens ledamöter är tveksam om. Jag lutar till motsatta sidan; jag kan icke dela de ljusa och glada förhoppningar, som uttalats i denna fråga och möjligen ännu kunna komma att uttalas. Jag bestrider att politiken är en teoretisk vetenskap; hon är efter mitt förmenande en praktisk, på erfarenhet grundad, vetenskap, der statens intressen alltid måste ställas i främsta rummet. Jag vågar hänvisa till historien, för att bestyrka huru olycksbringande det är, när i politiken teorierna få fördunkla den praktiska blicken; jag hänvisar till franska revolutionens tid, då representanterna i Nationalförsamlingen visserligen hade många vackra fraser i Rousseaus »Contrat social» på sina läppar, men den verkställande makten i saknad af församlingens stöd på samma gång var totalt förlamad, och massor af folket ströko kring på landsbygden och brände och sköflade samt fullkomlig anarki rädde i hela landet.

Det förvånar mig att såväl motionären som Utskottet förklarar, att tiden *nu* är inne att verka för en förändring i nu ifrågavarande hänseende. Jag förvånar mig också öfver den optimism som uttalats i motionärens förslag, då han säger: »Till dessa skäl af mera

Om ändring
i 14 § Riksdagsordningen.

(Forts.)

moralisk halt för rösträttens utvidgning komma också särskilda politiska. — Ju bredare grundvalen är för det ombudskap, som folkrepresentanterna mottaga, desto tryggare är den. Ombudskapet omfattar dermed mindre af enskilda och mera af allmänna intressen. Det vidgas till skyldigheten att i lika mån bevaka *allas* rätt; dess uppgift varder *det helas* välfärd.» Hvem önskar icke att dessa ord en gång blifva sanning; men hvem kan väl tro att de någonsin skola blifva det? Den breda politiska grundval, som motionären förespeglat genom en utsträckning af den politiska rösträtten, är den byggd på klippan, eller manne det icke snarare blir på den lösa, rörliga sanden som man vill uppföra den nya statsbyggnaden?

Då jag nyss sade att jag icke ansåg rätta tiden nu vara inne att framkomma med detta förslag, glömde jag att spörja: hvarför har Utskottet endast sett inåt vid bedömande af denna fråga, hvarföre har det icke velat kasta blicken utåt och sett efter huru förhållandena gestaltat sig på andra håll, der den allmänna rösträtten är rådande? Hvad är orsaken till socialistlagens tillkomst i Tyskland? Hvilka förhoppningar kan man ställa på Frankrikes framtid, då man hvarje afton i våra tidningar får läsa om sådana extravaganser som att straffade brottslingar, hemkomna till Frankrike, inväljas i Paris' municipalaråd och ifrågasättas som folkrepresentanter? Härmed har jag icke velat uttala något misstroende mot svenska arbetarne; jag erkänner fast hellre att bland dem finnas många, som möjligen lika bra som vi kunna yttra sig och bedöma statens angelägenheter, men jag fruktar för massorna. Komma dessa under skickliga och våldsamma agitatorers händer, skola de säkerligen icke komma att verka i en för staten helsosam riktning. Och jag vill fråga Herr Ericsson, om icke vid senaste arbetaremötet i Stockholm dylika farhågor uttalades.

Jag skall instämma med Herr Jöns Rundbäck deri, att den reform, som nu föreslagits, är liktydig med ett nytt statsskicks införande och jag hoppas hans uppmaning måtte behjertas, att vi icke endast af en förhastad önskan att visa en frisinnad opinion skola låta förmå oss att *nu* votera för förslaget, hvilket jag åtminstone icke vill antaga och hvilket, säga hvad man vill, dock kommer att upprepas i framtiden, om det också denna gång fallit. Då skall man icke försumma att taga fasta på en votering, som nu göres till förmån för förslaget, ehuru man icke kan gilla detsamma så som det nu föreligger.

Detta förslag afser, såsom vi veta, en utsträckning af den politiska rösträtten. Men jag hyser mina farhågor för att en sådan utsträckning är liktydig med införande af den allmänna rösträtten. Jag tror, att i de länder, som hafva allmän rösträtt, man känner sig emellanåt ganska illa till mods; man vet icke rätt huru man skall handtera och hvad man har att vänta af densamma. För att se hvilka vidlyftiga apparater den kräfver för att i någon mån leda till önskad resultat, behöfver man endast studera valagi-

tationernas historia i främmande länder. Om dessa nya vanor äfven skola införas i vårt politiska lif, skall det hädanefter icke blifva så lugnt i vårt land, som det hittills varit, utan må man då bereda sig på en ofta tröstlös kamp och strid.

Med detta har jag icke velat säga, att jag absolut motsätter mig hvarje utsträckning af den politiska rösträtten. Men jag kan icke ingå på Utskottets förslag, sådant det föreligger. Såsom vi veta blir dessutom, genom penningens fallande i värde och derigenom att välmågan ökas, valrätten oupphörligt utsträckt; och jag för min del anser det fördelaktigare att denna rätt får utveckla sig på denna lugna väg.

Jag har bestridt, att man, därför att man betalar skatt till staten, skall hafva rättighet att deltaga i det politiska lifvet. Man har här frågat: då man betalar skatt och deltagar i landets försvar, hvarför skall man då icke äfven få deltaga i det politiska lifvet? Jag vågar dock påstå, att denna skatt får staten betala åter genom den säkerhet till person och egendom staten å sin sida lemnar samt genom de stora förmåner i öfrigt, som genom staten erbjudas hvarje medborgare. Skatterna utgå således icke utan ersättning till den beskattade.

Det är sagdt af den ärade vice ordföranden i Stats-Utskottet, att om tio år är denna fråga löst och derföre vore det icke värdt att nu måla några spöken på väggen. Han har med en viss säkerhet sett framtiden an, om hvilken han i sjelfva verket intet kan utsäga. Jag deremot ser den omhvärfd af mörka skuggor.

Jag fruktar nemligen, att det ej är så alldeles helt med framtiden som man vill tro; ty jag är som sagdt pessimist. Att mina farhågor ej heller äro ogrundade, derpå ber jag att — ehuru det torde skorra i mångens öron — få anföra ett citat ur »North American Review», en aktad amerikansk tidskrift, således en tidskrift i ett *demokratiskt* land. Der uttalas farhågor för det stora inflytande, som det allt mera tillväxande antalet katoliker, förstärkt i synnerhet af irländska emigranterna skola komma att utöfva i Förenta Staterna. Författaren påpekar, att man kan vänta millioner valmän, som skola lydigt följa sina andliga ledares fingervisningar. Jag anser detta såsom ett kuriosum, men underskrifver det ej såsom varande fullt tillämpligt på vårt folk. Tidskriften uttalar sig sålunda: »Den närvarande faran kommer icke ofvanifrån, utan nedifrån, derifrån hvarest den verkliga tyrannen är organiserad, okunnighet, ledd af samvetslös list, och tågande fram, beledsagad af dårarnes bifallsrop, under de lika rättigheternas fana». När sådana uttryck kunna förekomma i ett demokratiskt land och i en allmänt ansedd tidskrift, så visar det, att den allmänna rösträtten af en mängd menniskor ej betraktas som en synnerligt stor välsignelse.

Jag har nu öppet uttalat min åsigt, väl vetande att jag derigenom ådrager mig mycket ogillande och kanske ej får någon med mig, men jag har ansett det vara min pligt att göra det.

Om ändring
i 14 § Riksdagsordnignen.
(Forts.)

*Om ändring
i 14 § Riksdagsordningen.*
(Forts.)

För min del yrkar jag afslag på Utskottets hemställan.

Herr Gustaf Ericsson: Ehuru tiden är långt framskriden, anser jag likväl böra yttra några ord.

Jag skall då först vända mig mot den förste talaren på upplandsbänken. Han talade som vanligt om hvad icke till frågan hörer, nemligen den norrländska strejken. Han berättade att något mindre än 1,600 af deltagarne, hvilka af Landshöfding Treffenberg förut uppgifvits vara 7,000, skulle hafva en inkomst af 800 kronor och blott 4 under 400 kronor. De utgjorde således knappast 23 procent af den befolkning, talaren behagade åberopa. Jag hemställer till den ärade talaren att besvara, huruvida han tror att bajonetterna skulle kunna höja deras betalning, om äfven de i någon väsentligare mån skulle kunna tvinga dem att lefva på mindre inkomst. Jag har endast i förbigående velat besvara detta yttrande, ty det hör ingalunda till saken.

Den ärade talaren genomgick de olika länderna och anförde bland annat att i Norge valintresset är mera allmänt än hos oss. Han vill således säga att om de klasser, som nu hafva valrätt i Sverige, försumma att fullgöra sina pligter, deraf skulle följa rättighet för dem att tillbakahålla andra att komma i åtnjutande af denna rätt.

Äfven jag tager mig friheten citera något från andra länder. Derigenom skall jag åtminstone visa att de enskilda intressena äro skiljda från valmanskapet såväl som valbarheten. I England t. ex. äro uppboürds- och polismän uteslutna från val. Obehörige att välja äro aflönade domare, kommunala tjänstemän och prester. I Italien äro ej embetsmän och prester valbara med undantag af ministrar och vissa uppräknade civila och militäre tjänstemän. I Norra Amerika och Schweiz äro embetsmännen uteslutna, hvarjemte i Schweiz presterna äro uteslutna från nationalrådet. Franska republiken tillåter ej enligt 1848 års författning någon aflönad embetsman, som tillsättes efter verkställande maktens förordnande, att med tjensten förena representantkallet. Det vill således synas att, om sådana kategorier saknade inflytande inom Riksdagen, reformens vänner skulle finna mindre motstånd än de nu göra.

Herr Dickson anförde att man borde taga i betraktande att de som få rätt att välja på samma gång blifva valbara. Den ärade talaren har härvid sett spöken på ljusa dagen. Kanske har han i min person sett något vådligt, då jag står på den plats, der jag nu står, men jag tror mig kunna försäkra honom att lika litet som det är mina likar som hafva valt mig, lika litet skulle han behöfva frukta, om mina likar skulle få utsträckt valrätt.

Jag tror mig kunna försäkra — hvad också erfarenheten i andra länder visat — att vi hafva få arbetare inom andra nationalförsamlingar, der valrätten är baserad på en mera rättvis grund än här; och för min del må jag säga, att det icke är utan en viss för-

ödmjukelse jag intager denna plats, då man emot mig anmärker att jag icke förmår att värdigt föra den talan, jag skulle vilja göra. Och huru mycket man än tillvitar de arbetande klasserna att de ingenting begripa, *ett* begripa de likväl kanske framför andra, och det är att de icke hafva *någon* förmåga uti sin bevisning, huru klart de för öfrigt tänkt sig (d. v. s. att de sakna den förmåga att uttrycka sig, som gör dem värdiga att intaga en plats inom riksförsamlingen.) Dermed är icke sagdt, att de skulle låta leda sig af politiska agitatorer, utan att fritt få följa sin öfvertygelse och välja på de män, som de anse för sitt fädernesland vara de mest värdige.

Herr Jöns Rundbäck uttalade sig smickrande om mig för den motion jag framställt, men tillade, att jag i densamma icke har omnämnt landtbefolkningen, och jag fick således på samma gång en tillrättavisning i detta afseende. Herr Rundbäck borde emellertid härvidlag varit belåten, då jag icke begärde ordet för att förorda min motion, utan väntade till dess en annan motionärs förslag i samma ämne skulle komma före. Detta visar, att om jag af förbi-seende i min motion icke upptagit landtbefolkningen, hvarom en annan motionär i sitt förslag närmare ordat, så har detta icke varit att tillskrifva någon afvohet å min sida emot landet och dess befolkning, utan skett mera af oförstånd och okunnighet. Emellertid må jag säga, att ehuru jag är Herr Rundbäck tack skyldig derför att han icke allenast haft ett så smickrande uttalande om min motion, utan äfven tillstyrkt Utskottets nu föreliggande förslag, jag, ifall man skall taga hans anförande efter orden, härvid endast och allenast vill erinra om den gamla satsen: »Gud bevar oss för våra vänner».

Jag föranleddes äfven att begära ordet med anledning deraf att jag hörde ett afstyrkande instämmande från en högt ärad och framstående person, som till mig — icke derför att jag anmodat honom derom, ty dels är han i den ställning, att jag ej skulle kunna tillåta mig något sådant, och dels är min karakter ej sådan, att den medgifver mig att söka värfva röster för min åsigt — men denna person yttrade, att han komme att rösta för 400 kronor, och kunde instämma med den värde kamraten vid hans sida, som yrkade afslag. Till stöd för min uppgift åberopar jag en annan ledamot af denna Kammare, som vid tillfället var närvarande och också sade sig skola rösta för 400 kronor, då jag uttryckte att det skulle vara mig kärt att få se den röstsedeln, men att för öfrigt den förstnämnde ifrågavarande personen stode så högt, att jag för min del visst icke kunde hysa något misstroende till hvad han sagt.

Herr Wieselgren har äfven önskat en utredning af frågan och han har sagt, att den nu ej är utredd. Ja, för min del är jag fullt öfvertygad om att när vi få se en sådan utredning, som han skulle vara tillfredsstäld med, då höra både han och jag till antiqviteterna.

En ärad talare på stockholmsbänken har yttrat, att den politiska rösträtten bör vara praktisk och icke teoretisk, äfvensom att

*Om ändring
i 14 § Riksdagsordningen.
(Forts.)*

Om ändring
i 14 § Riksdagsordningen.
(Forts.)

det är ett statsrättsintresse, som dermed skall bevaras. Ja, jag är öfvertygad, att om vi skulle hålla på med att diskutera denna fråga, så skulle vi snart, icke allenast inom denna Kammare, men också i hela landet, komma till den åsigt, att det vore enskilda intressen, som härvid skulle bevaras.

Jag slutar med att uttrycka min tacksamhet mot Konstitutions-Utskottet för det afseende och den utredning, det i år egnat åt denna fråga, och yrkar för min del bifall till Utskottets förslag.

Herr Key: Blott några få ord. Ett yttrande af en talare här midt öfver på stockholmsbänken har uppkallat mig, men jag ber att få på samma gång ytterligare replikera talaren på uplandsbänken.

För några år sedan var ganska modernt att tala om det s. k. röda spöket; och det är icke utan att jag sett en skymt af det i afton passera öfver våra hufvuden, då man talade om den fransyska revolutionens fador och om J. J. Rousseau's Contrat Social med mera dylikt. Jag svarar med skämttidningen »Kapten Puff»: »Och detta skulle utgöra balansen i Europa.» Vårt Sverige med sin stora yta, sin glesa befolkning och sina små fabriksförhållanden, detta Sverige med sin fredliga och laglydiga arbetarebefolkning, skulle det kunna jämföras med franska kommunardförhållanden, med de tyska socialistförhållandena? Är det rösträtten i Tyskland, som der föranledt socialiströrelsen? Nej, det är icke rösträtten; det är det olidliga skattetryck och den militarism, som der råder, som framkallat socialismen. Då man vidare talade om framtiden och de vådor, som en utsträckt politisk rösträtt skulle medföra i Sverige, vill jag fråga om hos oss finnas sådana förhållanden som i England. Dessa ofantliga fabriksstäder Manchester, Liverpool, Newcastle, Leeds och så vidare, hvar finnas de i Sverige? Mine Herrar, vi hafva så långt till dylika sammangyttringar, att man icke med någon skymt af reson kan taga fram och tillämpa dem på oss.

Den ärade talaren på uplandsbänken citerade ett yttrande af mig för några år sedan, och jag är honom särskildt tacksam för den hägkomst han i allmänhet egnar mina anföranden. Han åberopade att jag i detta yttrande sagt: »vi äro ett folk, som icke lagstifta lättsinnigt.» Ja, jag hoppas att vi aldrig skola blifva ett sådant folk, som lättsinnigt handhafver lagstiftningen, men det skulle vi vara, om vi följde hans råd att afslå denna reform och inskränkte oss till att i skrifvelse till Kongl. Maj:t begära en utredning af förhållandena. En skrifvelse till Kongl. Maj:t om en utredning af någon brännande fråga råkar ofta ut för missöde; det kan lätt hända att den af Medkammaren afslås och skrifvelsen om Andra Kammarens önskan kommer i så fall aldrig fram. Men om Andra Kammaren fattar ett principbeslut, visserligen icke medförande någon definitiv lösning af frågan, men ett beslut, som visar, att det verkligen är allvar med denna sak, att vi en gång vilja gå i denna rigtning och få en utredning af detta förhållande, så kan man hoppas att, när

så en gång en skrivelse *kommer fram*, vederbörande skola fästa större afseende vid den än eljest.

*Om ändring
i 14 § Riksdagsordningen.
(Forts.)*

Man må i denna fråga hysa hvilka åsigter som helst, man må vara optimist eller pessimist, så tror jag dock att man icke behöfver frukta att frågan blir löst för hastigt. Derom draga våra riksdagsformer försorg; och derom drager vårt konservativa sinne försorg. Vi äro icke ett folk, som lagstiftar lättsinnigt, men derföre att vi icke äro det, böra vi ock se till att vi göra hvad som är rätt.

Herr C. A. Larsson: Jag tror att Herrarne icke vilja höra något mera. Men jag lofvar att jag icke skall hålla någon aftonsängspredikan. Jag vill blott tillkännagifva, att jag i denna fråga står på samma punkt som vid förliden riksdag. Det var då också fråga om en utsträckt politisk rösträtt, fastän den icke gick igenom. Jag påminner då att, när strecket sattes till 800 kronor, man derför anförde såsom skäl, att länsmän och vaktmästare icke skulle få rösträtt, ty länsmännen kunde uppvigla folket på landsbygden och vaktmästarne kunde komma att taga öfverhand öfver tjenstemännen i städerna. Nu har denna konklusion bortfallit, ty nu har ingen vaktmästare mindre lön än 800 kronor och länsmännen hafva 1,900 kronor i lön.

Man har alltid förut till landtmannapartiet, då man trott dess makt vara för stor, yttrat: vänta, ni skall få rösträtten utsträckt, och då skola andra makter komma att råda öfver er. Men nu, när fråga är att utsträcka rösträtten, vill man icke åstadkomma dessa makter. Jag förstår icke konsekvensen af dylika argument. Jag tror icke, att Herrarne behöfva blifva ledsna, om förslaget nu får betydlig majoritet i denna Kammare, hvilket jag hoppas skall blifva fallet, på det att man åtminstone icke må kunna beskylla landtmannapartiet för att frukta rösträttens utsträckning.

Här har mycket ordats om en utredning af frågan. Men hvori skulle en sådan utredning bestå? Huru många de valberättigade äro, det ser man af vederbörande officiella uppgifter; och icke lär man väl tänka sig kunna få utredt, huruvida dessa 400-kronors karlar hafva tillräckligt goda hufvuden och godt förstånd för att deltaga i valen. Det är ju en omöjlighet.

Herr Dickson talade om en slags begränsning af dem, som skulle kunna väljas. Det låter sig icke göra, så vidt man ej säger, att den som icke har så och så mycket penningar icke får vara valbar. Men den utvägen torde ej heller vara den rätta, då det ju visat sig att icke alltid de, hvilka hafva mest med penningar, äro så redbara som 400-kronors karlarne. Jag förstår sannerligen icke, huru Herr vice ordföranden i Konstitutions-Utskottet kan sätta i fråga, att detta det allra främsta Utskottet vid Riksdagen icke skulle kunna utreda huru härmed förhåller sig.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag; och hoppas jag, att Herrarne så mangrant som möjligt skola sluta sig till detsamma,

Om ändring i 14 § Riksdagsordningen. äfven de som icke anse sig gilla det, för att dermed sätta en hämsko på det förhatliga landtmannapartiet.

(Forts.)

Herr Danielson: Jag hade icke ämnat begära ordet i denna fråga, emedan jag trott, att Herrarne kunna känna sig trötta efter den nu under ett par dagar utan afbrott pågående diskussionen. Men med anledning af ett yttrande från Herr Kommendörkaptenen Lindmark på stockholmsbänken anser jag mig skyldig att uppträda.

Med förkastande af motionen i fråga samt under framhållande af de följder, som enligt hans åsigt skulle vara att motse, i fall den samma antoges, gjorde han en parallel emellan den och den franska revolutionen. Med anledning häraf får jag förklara, att Utskottet, då det tillstyrkte motionen, icke i den aflägsnaste mån tänkte på eller ens förestälde sig, att vår lojala svenska befolkning derigenom skulle skjutas in på en sådan stråt. Andra och bättre motiv för saken än så tror jag man kan hafva. Sagde talares revolutionsfantasier i detta fall få stå för hans räkning.

Jag för min del är af den åsigt, att förslaget icke leder sitt ursprung från oss landtmän, utan att herrar motståndare mot den samma hafva sig sjelfva att tacka för den opinion, som under senare tiden börjat allt allmännare sprida sig i denna fråga och som framkallat förslagets uppkomst. Det har ju alltid blifvit sagdt, och vi veta, att så ock tänktes, då den stora representationsreformen stod på dagordningen, att det vore de borgerliga klasserna i förening med Första Kammaren som skulle utgöra det återhållande elementet. Men nu se vi tvärtom, att det sedan flera år tillbaka är landtmännen och de mindre bemedlade, som hålla tillbaka då det gäller statsutgifter. Då nu de, som önska sparsamhet, ofta dukat under i besluten, har följden häraf blifvit, att nämnda utgifter oupphörligen stegrats. Det är härutinnan som jag tror oss böra söka anledningen till frågans framkomst, likasom jag anser, att Herrarne sjelfva äro vållande härtill. Jag klandrar härmed icke någon enskild, utan talar endast i allmänhet.

Nu frågar sig landet: hvar få en motvigt mot detta sträfvande att höja statens utgifter samt att förskaffa enskilde individer inkomster? Men har trott sig kunna finna denna motvigt i den politiska rösträttens utsträckning. Ty, då det väl icke är möjligt annat, än att de personer, som få lefva i knappa omständigheter och veta hvad ett dagsverke vill säga, måste hylla sparsamhetens grundsats, så kunde det icke fela, att genom rösträttens utsträckning det återhållande elementet vid Riksdagen blefve förstärkt. Detta tror jag vara den naturliga och egentliga orsaken dertill, att frågan blifvit med sådan styrka framhållen. Att fortfarande stå på samma punkt i detta afseende, som vi nu gjort under tio års tid, anser jag icke i längden kunna vara nyttigt för landet.

Jag får bekänna, att jag i första början sjelf hyste ganska

många betänkligheter mot att utvidga rösträtten. Men, såsom sagdt, då jag såg huru saken år efter år utvecklade sig till ett sämre, så måste jag fråga: hvar finna något, som kan hejda denna alltjemt ökade sträfvan hos de enskilda intressena att skaffa sig större inkomster samt att efter behag beskatta folket? Och för mig fans då ingen annan utväg än att på det antydda hållet söka vinna målet.

För öfrigt är, enligt min mening, saken på långt när icke så farlig, som man velat framhålla. Ty de personer, som i allmänhet skatta till kommunen, böra väl äfven ega rösträtt i afseende på landets representation. Jag har sjelf erfarit hurusom det ofta händt, att personer, som bidraga med skatter till kommunen och således äro röstberättigade derstädes, äfven ansett sig hafva rättighet att deltaga i riksdagsmannaval. Jag har då måst upplysa dem, att så icke är fallet samt att de icke kunna få denna rättighet utan att vara uppskattade till den eller den inkomsten. Att detta är i hög grad olämpligt samt ej heller kan vara lyckligt för landet lärer väl icke af många kunna med fog bestridas.

En talare på göteborgsbänken har ansett, att det skulle vara Kammaren *ovärdigt* att besluta en så vigtig sak som rösträttens utsträckning, innan frågan erhållit en grundlig utredning. Jag vill minnas, att samme talare ofta begagnat ordet *ovärdigt*. Men det får jag säga, att bra besynnerligt vore, om man ansåge sig kunna beskylla Kammaren för ett *ovärdigt* beslut, derföre att den för sin del gillade en sak, som jag tror de flesta anse vara enkel och klar. Jag tror nemligen att en utredning här är mycket enkel, ty motionären har på goda skäl tydligt visat hvad han önskar, och det är helt enkelt att alla samhällsmedlemmar, som erlægga skatt till kommunen, må hafva rösträtt, då det gäller politiska val. Någon vidlyftigare utredning af saken är derföre icke så synnerligen behöflig; jag åtminstone kan icke finna att man behöfver dröja med afgörandet, derföre att man icke har siffror, som skola bevisa hvad som icke kan bevisas och icke behöfver bevisas, ty resultatet känner hvar och en.

Jag vill icke uppehålla Herrarne längre, utan vill endast tillägga, att jag helst skulle hafva önskat, att frågorna om förändring i paragraferna 13 och 14 i Riksdagsordningen hade företagits i ett sammanhang, ty vill man bestämma sig för likställighet i det ena hänseendet, så bör man göra det äfven i det andra hänseendet. Jag har äfven inom Utskottet röstat för båda frågornas genomförande; men då jag i den ena frågan stannade i majoriteten och i den andra i minoriteten, så skall jag vidhålla den åsigt, som jag i Utskottet uttalat, och derför rösta för Utskottets förslag äfven i denna fråga. Jag yrkar således bifall till Utskottets förslag.

Herr Borg: Jag ber om ursäkt att jag begär ordet i denna fråga. Jag hade tänkt att jag icke skulle göra det; men det var

*Om ändring
i 14 § Riksdagsordningen.
(Forts.)*

Om ändring
i 14 § Riksdagsordningen.

några farhågor och beräkningar från stockholmsbänken och dess granskning, som föranledde mig att begära ordet.

(Forts.)

Man uttalade nemligen farhåga för att införa allmän rösträtt. Således skulle det föreliggande förslaget afse införande af allmän rösträtt. För min del har jag icke någon fruktan för den allmänna rösträtten, men jag föreställer mig att inom vårt land komma åtskilliga år att förgå, innan sådan rösträtt kan finnas lämplig att införa. Jag föreställer mig också att det är en stor skillnad mellan det föreliggande förslaget och förslaget om allmän rösträtt.

Det förslag, som nu föreligger, afser att skaffa cirka 160,000 personer, hittills i politiskt afseende omyndiga, rösträtt, under det antalet af myndiga män i landet utgör 11 à 1,200,000. Utsträckningen är sålunda icke af så omfattande beskaffenhet, att man af densamma behöfver taga sig anledning att befara det de hittills i politiskt hänseende berättigade klasserna skulle i någon väsentlig mån lida intrång genom förslagens antagande. De siffror, som här blifvit anförda och med hvilka man gjort sig mycket besvär, fastän med bra litet erkännande, ådagalägga, att det der talet om utredning af frågan betyder föga. Saken är ganska enkel och den bästa utredningen är att de klasser, som man önskar skola erhålla rösträtt, erbjuda garantier för att icke deraf skall uppstå någon våda för samhället. Jag menar, att då vi icke kunna bestrida att dessa klasser äro arbetssamma och hederliga samt hafva lika god moral och äro lika mycket fosterlandsälskande som de privilegierade klasserna, så eger man ingen rätt att antaga att rösträttens utsträckning skulle vara i någon mån farlig för det allmänna.

Man har i en inom Konstitutions-Utskottet afgifven reservation anmärkt, att dessa klasser icke skulle hafva tid eller håg att sjelfständigt deltaga i allmänna angelägenheter. Men jag tror icke att det skall jäfvas af någon, att den sjelfständighet, som kan finnas och antagligen finnes hos dessa klasser, är lika stor, som den som finnes hos de privilegierade klasserna. Man kan väl icke påstå, att den ena klassen är mera sjelfständig än den andra derföre, att den ena har mera tillgångar än den andra; ty sjelfständigheten beror icke deraf, utan af det förhållande, i hvilket behoven stå till tillgångarne. En arbetare med fyra à femhundra kronors inkomst har, efter min åsigt, lika stor sjelfständighet som den, hvilken har åttahundra, ja, åttatusen kronor om året. Det är dessutom ett faktum att de privilegierade klasserna i politiskt hänseende kunna ifrigt jaga efter rikedomar, äreställen, ordnar o. d., som gör dem mindre sjelfständiga. Säkert och visst är, i hvad fall som helst, att man icke kan fränkänna de arbetande klasserna sjelfständighet.

Herr Key har redan besvarat åtskilliga af de rent politiska frågor, som här blifvit berörda. Jag skulle äfven vara frestad att selsätta mig med utländsk politik, men jag förmodar att Herrarne icke i denna sena timme af Riksdagen hafva någon lust att höra på hvarken inländsk eller utländsk politik. För min del får jag

derför blott varmt förorda det förslag, Utskottet framställt, i den öfvertygelse att detsamma skall, om det här antages, blifva en opinionsyttring, som kommer att utöfva ett godt inflytande på frågans behandling i framtiden, till nytta för alla samhällsklasser.

*Om ändring
i 14 § Riksdagsordningen.
(Forts.)*

Herr Westerdal: Under diskussionen har den uppfattningen blifvit uttalad, att föreliggande fråga icke skulle vara fullt utredd, och då derjemte Konstitutions-Utskottets vice ordförande uttryckt den önskan, att man måtte angifva hvori detta består, så skall jag bedja att i detta hänseende få omnämna, att det t. ex. finnes ganska många komministrar, hvilka äro hänvisade att endast lefva af sina boställens afkastning, utan att hafva någon annan nämnvärd inkomst. Dessa äro uteslutna från både valrätt och valbarhet, hvilket jag anser vara orättvist. Detta hade lätt kunnat afhjelpas genom att på lämpligt ställe uti ifrågavarande paragraf inskjuta ordet boställe, då den förändrade lydelsen blefve: »hvilken antingen eger eller såsom boställe eller med stadgad åborätt innehafver fast egendom» etc.

Då frågan emellertid genom Första Kammarens beslut redan fallit, har jag endast velat påpeka ofvannämnda förhållande för att komplettera de anmärkingar, som kunna riktas mot förslaget. Hvad angår min egen uppfattning af frågan, så instämmer jag med dem, som yrka en större utsträckning af valrätten än som för närvarande finnes, hvarför jag lemna min röst för bifall till Utskottets förslag.

Herr Aspelin: Jag har begärt ordet egentligen för att få instämma i Herr Wieselgrens i denna fråga framställda åsigt. Jag delar äfven i allmänhet Herr Lindmarks åsikter, hvilka icke stå i strid med den förstnämnde talarens, och yrkar således afslag å Utskottets betänkande.

Medan jag har ordet, ber jag att få upptaga till besvarande en fråga, som en talare på skånebänken framstälde. Han frågade, hvad nyttan vore med en utredning, och afgaf sjelf det svaret, att dermed skulle endast blifva utvisadt, att en stor massa af det svenska folket är politiskt oberättigadt. Nyttan af en utredning vore att få utredt, om och i hvad mån ett nedflyttande eller borttagande af strecket skulle för landet i dess helhet medföra gagn eller skada. Han gaf äfven det rådet åt Kammaren att nu fatta beslut och icke afvakta den tid, då man skall blifva tvungen att gifva efter. För min del är jag öfvertygad om att det svenska folket aldrig skall tvinga Andra Kammaren att fatta ett beslut, stridande mot öfvertygelse.

Herr Burman: Den värde representanten från Stockholm tyckte, att det var lyckligt, att i vissa länder presterna icke hade någon representationsrätt. Då jag är nog olycklig att vara representant för Torneå domsaga och dertill prest, skall jag bedja att få tillkännagifva min åsigt i denna fråga. Att jag icke var en af dem, som »med hänförelse helsade den nya ordningen», behöfver jag väl knappt om-

Om ändring
i 14 § Riks-
dagsordningen.
(Forts.)

nämna. Jag kunde icke då inse, och icke heller kan jag nu inse, huru min eller någon annan individuel person kan eller behöfver i någon riksförsamling representeras, utan det är våra intressen, som der behöfva målsmän. Jag ansåg därför mindre välbetänkt att bygga den nya ordningen på personlighetsprincipens grundval. Jag ansåg det också vara lika farligt, att lemna makten i händerna på ett enda intresse, vore det äfven så berättigadt som landtmännens. Som sagdt, jag kunde icke med förtjusning eller hänförelse helsa den nya ordningen; men då den likväl blifvit införd, kan jag icke annat än söka draga den bästa möjliga konsekvens af den. Då jag nu med förundran ser, att den majoritet, som hittills så godt som enväldigt herskat i denna Kammare, nu ledsnat vid utöfningen af denna sin makt, vet jag icke hvarför man skulle äflas att bibehålla den vid makten. Jag inser visserligen att, om strecket nu nedsättes, måste inom kort det andra steget tagas dermed, att strecket borttages. Derigenom blifver karakteren i denna Kammare helt och hållet förändrad, och de, som nu hafva makten, skola se den glida sig ur händerna. Jag kan icke anse detta lyckligt; men jag är fullt öfvertygad om, att på den bana vi inträdt, måste förr eller senare en kris inträffa, och då jag är derom öfvertygad, kan jag icke med min röst bidraga dertill att stunden fördröjes. Visserligen väntar jag med en inre rysning denna stund, men med förtröstan till Gud, som hittills ledt underbart och nådigt Sveriges öden, vill jag modigt se stunden an och rösta för förslaget.

Herr Lasse Jönsson: Det var med anledning af ett yttrande af en talare, som uppträdde i talarestolen, nemligen Herr Aspelin, som jag begärde ordet. Han började med att instämma med Herr Wieselgren; och då kunde man förstå hvad som skulle följa. Herr Wieselgren har vid detta, likasom vid många andra tillfällen, då Konstitutions-Utskottets förslag varit föremål för behandling, yttrat de skarpaste anmärkningar; ingen mera än han har kallat detta förslag »ovärdigt». Det var också klart att Herr Aspelin skulle taga det bästa han kunde finna bland föregående talares yttranden och då instämde han med Herr Wieselgren, som kallade detta förslag »ovärdigt» denna Kammare.

Här är emellertid så mycket yttradt i denna sak att jag icke vill upptaga tiden med att ingå i någon undersökning om förslaget är ovärdigt eller icke, utan inskränker jag mig till att yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Gustaf Ericsson: Man har gjort mig uppmärksam på en oartighet, som jag skulle hafva begått mot en ärad talare här bredvid, att jag icke svarade på hans fråga, huru det tillgick vid arbetaremötet här i Stockholm förliden sommar. Han trodde sig derifrån hafva erhållit temligen farliga underrättelser. Jag kan dock försäkra att detta möte, som hufvudsakligen bestod af arbets-

gifvare och skolmän med några få undantag af arbetare, uttryckte den enhälliga öfvertygelse och önskan att utsträckt rösträtt vore både rättvis, billig och klok, hvilket kan visa att det icke var några socialistiska tänkesätt, som dervid gjorde sig gällande. Jag vill också försäkra, att om man vill undvika oro bland de lägre klasserna, så gör man det säkrast genom att göra små eftergifter i tid, ty derigenom oskadliggör man de farliga agitatorer, som den ärade talaren trodde sig skönja, då nemligen dessa derigenom icke finna någon lämplig jordmån att bearbeta. På samma gång, jag säger detta, ber jag att till den ärade talaren, som sist hade ordet, på norrlandsbänken, få säga, att då jag nämnde att i vissa länder prestmän icke hade valrätt eller vore valbara, jag icke alls afsåg att förnärma de prestmän, som finnas här i denna Kammare eller annorstädes, Ty jag har lärt känna prester, som varit på en gång menniskor och prester, hvilket jag för min del förmodar att han också är. Jag erinrar mig också att jag läst på något ställe i Gustaf II Adolfs historia, att denne konung sagt det presterna egentligen borde vara folkets målsmän, ty presten, som gjort till sitt kall att förkunna försoningens lära och tala om människornas förbrödring, vore väl den lämpligaste att föra folkets talan, då det gäller kärlekens utöfvande människorna emellan. Jag skulle dock önska att jag icke gjort bekantskap, med en och annan medlem af denna samhällsklass, emedan jag eljest möjligen då hade haft större aktning för kyrkan och dess representanter. Men för religionen är min värnadt lika stor som min kärlek till densamma förblifvit oförminskad. Om emellertid någon befarar, att den nu föreslagna förändringen skulle komma att gifva denna Kammare en annan karakter, än den nu har, och om någon ryser vid tanken härpå, så tror jag mig kunna försäkra, att Kammarens sammansättning äfven efter streckets nedsättning kommer att förblifva ungefär densamma, som den varit. Någon annan förändring skulle dermed ej hafva inträdt, än att arbetaren blifvit tillfredsstäld och det nu rådande berättigade missnöjet nedtystadt.

Jag har alltid haft den föreställning, att, då jag valdes till riksdagsman, det icke var för min egen persons skull, utan hufvudsakligen för att få en representant för den samhällsklass jag tillhör. Man ville i mig söka en afledare för det missnöje, som icke alldeles utan skäl anses hvilat på djupet af de lägre samhällslagren, och jag kan heligt försäkra, att det var just för att fylla denna uppgift, som jag förmåddes att åtaga mig det lika viktiga som ansvarsfulla kallet. Jag hoppas äfven, att, om jag möjligen kan blifva en afledare för ett eller annat missnöje, som kan komma att göra sig gällande, jag dermed skall hafva tjänat mitt fosterland lika väl som någon annan större förmåga. Slutligen vill jag lägga denna Kammarare på hjertat, att den bör med icke alltför liten majoritet bifalla det nu föreliggande förslaget, emedan det eljest kan hända, att ett missnöje framkallas, hvars verkningar kunna komma en och annan att rysa, men från hvilka Gud bevare både konung och fosterland.

*Om ändring
i 14 § Riksdagsordningen.*

(Forts.)

*Om ändring
i 14 § Riksdagsordningen.
(Forts.)*

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Wieselgren: Jag har begärt ordet för att vädja till Kammaren, huruvida den icke är ense med mig om, att Herr Lasse Jönssons yttrande om hvad jag skulle hafva sagt måtte bero på någon besynnerlig missuppfattning.

Herr Aspelin: Af samma skäl, som det af den siste talaren åberopade, anser jag mig vara befriad från den beskyllning, som talaren på skånebänken rigtat emot mig.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, gaf Herr Talmannen propositioner, i öfverensstämmelse med de gjorda yrkandena, såväl på bifall till Utskottets hemställan som på afslag å densamma; och fann Herr Talmannen den förra af dessa propositioner vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef begärd, i anledning hvaraf en omröstningsproposition af följande lydelse uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som bifaller hvad Konstitutions-Utskottet hemställt i 3:dje punkten af Utlåtandet N:o 11,

röstas Ja;

Den, det ej vill,

röstas Nej;

Vinner Nej, har Kammaren afslagit Utskottets förevarande hemställan.

Omröstningen, i vanlig ordning verkställd, utföll med 88 ja mot 80 nej; varande således Utskottets hemställan bifallen.

§ 5.

Föredrogs och bifölls Stats-Utskottets Utlåtande N:o 10¹/₂, i anledning af Kongl. Maj:ts framställningar i fråga om rikets ekonomiska kartverk och Sveriges geologiska undersökning.

§ 6.

*Om pension för
professoren J. Kongl. Maj:ts
A. Josephsons
enka.*

Föredrogs Stats-Utskottets Utlåtande N:o 55, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående beviljande af pension å allmänna indragningsstaten åt Professoren Jacob Axel Josephsons enka.

Uti berörda proposition var af Kongl. Maj:t föreslaget, att Riksdagen, i betraktande af de framstående förtjenster om tonkonsten och den musikaliska bildningen, som framlidne Director Musices vid Upsala universitet, Professoren Jacob Axel Josephson i lifstiden ådagalagt, ville medgifva, att ett belopp af 500 kronor årligen, motsvarande det af nästlidna års Riksdag för Josephson beviljade personliga lönetillägg, finge uppföras å allmänna indragningsstaten att från och med månaden näst efter Josephsons fränfälle såsom pension utgå till haus efterlemnade enka Lotten Josephson, född Piscator, så länge hon lefde ogift.

*Om pension för
professoren J.
A. Josephsons
enka.
(Forts.)*

Utskottet hade, på anförda skäl, hemställt,

att Riksdagen måtte till Kongl. Maj:ts förevarande framställning lemna bifall.

Enligt anteckning å Utlåtandet, voro reservationer mot detsamma inom Utskottet afgifna af Herrar *Liss Olof Larsson, O. B. Olsson, Nils Petersson, Sven Nilsson* och *Ola Andersson* i Burlöf.

Sedan Utskottets hemställan blifvit uppläst, yttrade

Herr J. Anderson i Tenhult: Jag har förut under riksdagen i fråga om dylika framställningar som denna yrkat afslag, och jag gör det äfven nu samt anhåller om proposition på detta mitt yrkande.

Herr Key: Jag skall anhålla om bifall.

Vidare anfördes icke. Herr Talmannen gaf propositioner å såväl bifall som afslag samt förklarade sig anse röstöfvervigt förefinnas för den förra meningen. Votering begärdes och företogs enligt en nu uppsatt och af Kammaren godkänd, så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i Utlåtandet N:o 55,

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, är Utskottets hemställan af Kammaren afslagen.

Voteringen visade 67 ja mot 59 nej; hvadan Utskottets hemställan bifallits.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes:

Stats-Utskottets Utlåtande N:o 57, angående bevillningsärendet rörande Leufsta fideikommiss;

Banko-Utskottets Utlåtande N:o 19, i fråga om ändringar uti gällande reglemente för Riksbankens styrelse och förvaltning;

Samma Utskotts Memorial N:o 20, angående instruktion för nästa Riksdags Banko-Utskott; samt

Lag-Utskottet Utlåtanden:

N:o 44, i anledning af ej mindre Kongl. Maj:ts nådiga proposition med förslag till förordning, innefattande särskilda föreskrifter angående lagfart, in-teckning och utmätning af jernväg, så ock i fråga om förvaltning af jernväg under konkurs, samt till förordning om förändrad lydelse af 16 § i Förordningen den 16 Juni 1875 angående in-teckning i fast egendom, än ock särskilda i dessa ämnen väckta motioner; och

N:o 45, i anledning af väckta motioner om stadgande af för-månsrätt för frakt, som förvaltning af jernväg i följd af samtrafik uppburit för annan jernvägs räkning.

Dessa ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan vid nästa sammanträde.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{1}{4}$ 12 på natten.

In fidem
H. A. Kolmodin.